

Archeologisch Rapport 2006/73
Bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek ten
behoefte van de Integrale gebiedsontwikkeling
Renswoude Noord

projectnr. 167059
revisie 01

Auteur

J.A.M. Oude Rengerink

Opdrachtgever
Groenland beheer B.V.
Postbus 75
3956 ZS Leersum

datum vrijgave	beschrijving revisie 01	goedkeuring	vrijgave
12 april 2007	concept2	J.A.M. Oude Rengerink	M. Marinelli

projectnr. 167059
datum: 12 april 2007
revisie 01

Archeologisch Rapport 2006/73
Bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek ten behoeve van de Integrale gebiedsontwikkeling Renswoude Noord

Colofon

Titel: Archeologisch Rapport 2006/73.
Bureauonderzoek ten behoeve van de Integrale gebiedsontwikkeling
Renswoude Noord

Auteur(s): J.A.M. Oude Rengerink

ISBN-10: 90-8675-093-1
ISBN-13: 978-90-8675-093-1

NUR: 682 - Archeologie

© Oranjewoud B.V.
Postbus 24
8440 AA Heerenveen

Samenvatting

Ten behoeve van de ruimtelijke onderbouwing van de bestemmingsplanprocedure is door Oranjewoud een onderzoek uitgevoerd naar aanwezige en te verwachten archeologische waarden in vier plangebieden binnen het gebied van de Integrale gebiedsontwikkeling Renswoude Noord.

Voor de vier plangebieden is een integraal bureauonderzoek uitgevoerd die hebben geleid tot vier afzonderlijke gespecificeerde archeologische verwachtingsmodellen. Op grond van een gespecificeerde archeologische verwachting is bepaald of verder onderzoek nodig is en zo ja, in welke zones en met welke methoden. Binnen deelgebied 1 is vervolgens een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd dat bestond uit een verkennend booronderzoek en een oppervlaktekartering.

Het onderzoek heeft geleid tot de volgende resultaten:

1. De woningbouwlocatie Beekweide

Dit plangebied heeft grotendeels een lage verwachting. Alleen de lage dekzandrug heeft een middelhoge verwachting. Gezien de wat hogere ligging in het landschap kunnen er mogelijk archeologische vondsten en sporen aanwezig kunnen zijn. De kunnen dateren uit de periode van het Mesolithicum, de IJzertijd en de Romeinse tijd.

Uit de resultaten van het verkennend onderzoek is vastgesteld dat binnen het gehele plangebied alleen beekerdgronden aanwezig zijn. Op de lage dekzandkop zijn geen resten van een podzolbodemprofiel aangetroffen. Hieruit blijkt dat de dekzandkop van nature altijd aan een dusdanig hoge grondwaterstand onderhevig is geweest dat geen podzolering heeft kunnen optreden. Voor tijdelijke of langdurige bewoning in het Mesolithicum en vanaf de IJzertijd is deze dekzandkop vrijwel zeker te nat geweest. De oppervlaktekartering die eveneens op de dekzandkop kon worden uitgevoerd heeft daartoe ook geen enkele vondst opgeleverd. Geconcludeerd kan worden dat de ontwikkeling en realisatie van de bouwlocatie Beekweide niet zal leiden tot versterking van archeologische waarden.

2. De herontwikkeling van de varkenshouderij van C. Verbeek

Het perceel heeft een lage archeologische verwachting. Deze verwachting is gebaseerd op de aanwezigheid van beekerdgronden en de verwachte sterke verstoringen door de bestaande bedrijfsgebouwen. Verder onderzoek wordt niet nodig geacht.

3. De herontwikkeling van het agrarisch bedrijf van F. Oosterink (Groot Abbelaar).

Ter plaatse van dit bedrijf geldt een hoge archeologische verwachting. Op de relatief hoge dekzandrug waarop dit erf ligt, kunnen resten van tijdelijke kampementen uit het Mesolithicum en kunnen sporen en vonsten worden aangetroffen uit de periode vanaf de IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen. Met name de kans op het aantreffen van sporen van een middeleeuwse voorganger van de boerderij Groot Abbelaar is vrij groot. Ook dient rekening gehouden te worden met eventuele grafvelden uit de IJzertijd en de Romeinse Tijd. Aanbevolen wordt om een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van een karterend booronderzoek binnen de geplande bouwvlakken van de nieuw te bouwen woningen.

4. De natuurontwikkelingszone langs de noord- en westoever van respectievelijk de Lunterense- en de Nederwoutse Beek.

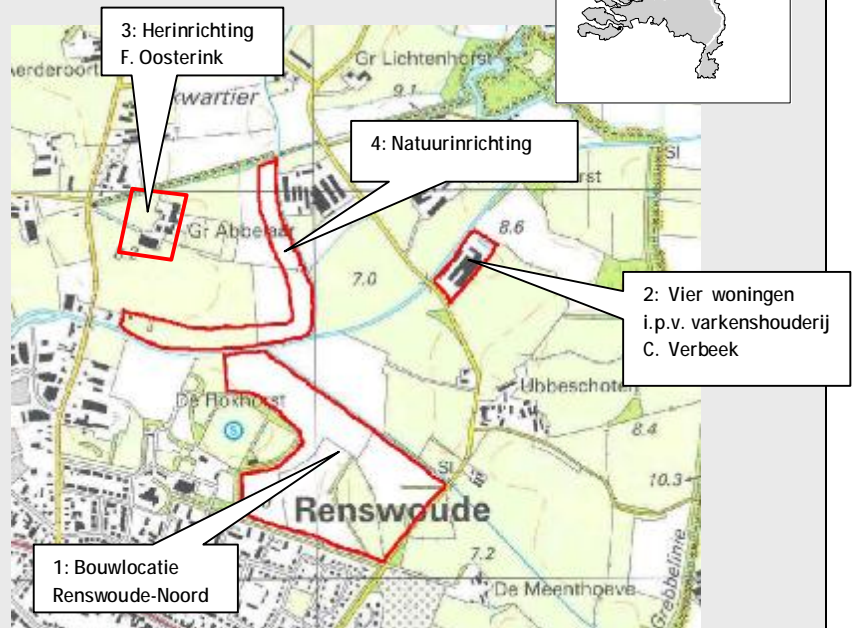
Ter plaatse van de natuurontwikkelingsstrook langs de Lunterense beek is de archeologische verwachting laag. Het betreft hier namelijk een van nature laag liggend beekdal met natte gronden

die voor de vestiging van de mens lange tijd ongeschikt waren. Hoewel de kans klein wordt geacht kunnen er mogelijk losse vondsten uit een rituele context worden aangetroffen of resten die te maken hebben met een nabijgelegen nederzetting op de dekzandrug bij Groot Abbelaar. Gezien de lage archeologische verwachting wordt verder onderzoek niet nodig geacht.

	Inhoud	Blz.
	Administratie gegevens	4
1	Inleiding	7
2	Bureauonderzoek	9
2.1	Beschrijving onderzoekslocaties	9
2.1.1	Begrenzing onderzoeks- en plangebied	10
2.2	Huidige en toekomstige situatie	10
2.3	Doel en vraagstelling	13
2.4	Gebruikte bronnen	14
2.4.1	Landschappelijke situatie	14
2.4.2	Geomorfologische en bodemkundige kenmerken per plangebied	15
2.5	Historische situatie	17
2.6	Bekende archeologische waarden	19
2.7	Archeologische verwachtingen volgens IKAW	20
2.8	Gespecificeerde archeologische verwachting voor het gehele gebied	20
2.8.1	Archeologische verwachtingen per deelgebied:	21
3	Inventariserend veldonderzoek bouwlocatie Beekweide	26
3.1	Doel- en vraagstelling	26
3.2	Onderzoeksopzet en werkwijze	26
3.3	Resultaten	27
3.3.1	Bodemopbouw	27
3.3.2	Archeologie	28
4	Conclusies en aanbevelingen	29
4.1	Conclusie	29
4.2	Aanbevelingen	30
	Literatuurlijst	32
	Bijlagen	
1	Archeologische perioden	
2	Toelichting AMZ-cyclus	
3a	Terreinen met archeologische status uit ARCHIS	
3b	Archeologische waarnemingen uit ARCHIS	
4	Boorbeschrijvingen verkennend onderzoek bouwlocatie Beekweide	
Tekening	Boorpuntentekening verkennend onderzoek bouwlocatie Beekweide	

Administratieve gegevens

OW projectnummer	167059
CIS-code	18792
Provincie	Utrecht
Gemeente	Renswoude
Plaats	Renswoude
Toponiem	Beekweide
Kaartblad	32G
Coördinaten	
Kadaster	N.v.t.
Opdrachtgever	Groenlandbeheer
Uitvoerder	Oranjewoud
Datum uitvoering	Oktober 2006/april 2007
Projectteam	J.A.M. Oude Rengerink (senior KNA prospector & archeoloog) A. Spoelstra (Junior Archeoloog)
Bevoegd gezag	Provincie Utrecht
Beheer documentatie	Oranjewoud Heerenveen



Afbeelding 1 Locatie plangebieden
(Topografische kaart 1:25.000 (hier verkleind), © Topografische Dienst Kadaster, Emmen)

1 Inleiding

In opdracht van Groenland Beheer B.V. te Leersum is door Oranjewoud een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd ten behoeve van vier plangebieden binnen het gebied van de integrale gebiedsontwikkeling Renswoude Noord. Voorts is er in één plangebied een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd. De aanleiding om tot een concrete herinrichting van het buitengebied rond de Lunterse Beek ten noorden van Renswoude en tevens tot realisatie van de woonwijk Beekweide te komen is tweeledig. Enerzijds is er aanzet gegeven voor een aantal initiatieven door agrarische ondernemers die op basis van het reconstructieplan Gelderse Vallei/Utrecht-Oost kansen zagen voor de eigen onderneming. Anderzijds heeft de gemeente Renswoude in het kader van de ontwikkeling van de nieuwe woonwijk Beekweide het initiatief genomen de dorpskern uit te breiden om te kunnen voorzien in de eigen woningbehoefte. Een intensief planvormingsproces tussen diverse betrokken partijen heeft geleid tot het Masterplan voor de integrale ontwikkeling van Renswoude Noord ¹

Binnen het Masterplan is een aantal separate ontwikkelingen waarvoor bestemmingsplanwijzigingen of vrijstellingen zijn benodigd. Voor deze locaties is in dit rapport specifiek onderzoek verricht. Concreet heeft het onderzoek zich gericht op vier locaties:

1. De woningbouwlocatie Beekweide langs de noordrand van Renswoude, groot ca. 15 ha.
2. De herontwikkeling van de varkenshouderij van C. Verbeek
3. De herontwikkeling van het agrarisch bedrijf van F. Oosterink
4. De natuurontwikkelingszone langs de noord- en westoever van respectievelijk de Lunterse- en de Nederwoutse Beek.

De ontwikkelingen kunnen leiden tot aantasting van eventueel in het gebied voorkomende archeologische waarden. Ten behoeve van bestemmingsplanprocedures dient er onderzoek verricht te worden naar aanwezige en te verwachten archeologische waarden en zal gestreefd moeten worden deze in het bestemmingsplan in te passen.

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel. Aan de hand van dit verwachtingsmodel zal in beeld worden gebracht waar eventuele archeologische waarden als gevolg van de planontwikkeling verstoord kunnen worden. In dit rapport worden concrete aanbevelingen gegeven voor de wijze waarop de in het gebied aanwezige en te verwachten archeologische waarden eventueel in een vervolgstadium onderzocht dienen te worden. Zie bijlage 2 voor een meer complete toelichting van de onderzoeksfasering in het kader van de Archeologische Monumenten Zorg (AMZ) .

Bij het verschijnen van de eersteconceptversie van dit rapport in 2006, werd verzocht om het aanbevolen inventariserend veldonderzoek in de bouwlocatie Beekweide ook uit te voeren en in dit rapport op te nemen. Het veldonderzoek, in de vorm van een verkennend booronderzoek maakt derhalve deel uit van het onderhavige rapport.

Dit archeologisch bureauonderzoek is uitgevoerd volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (versie 3.1).

1. ¹ Groenland Beheer BV, 2006

projectnr. 167059
datum: 12 april 2007
revisie 01

Archeologisch Rapport 2006/73
Bureauonderzoek en verkennend veldonderzoek ten behoeve van de Integrale gebiedsontwikkeling Renswoude Noord

2 Bureauonderzoek

Doel van het bureauonderzoek is het maken van een archeologisch verwachtingsmodel voor de vier locaties. Hiervoor zal in de eerste plaats gekeken worden naar de aan- of afwezigheid van reeds bekende archeologische waarden, en – indien deze aanwezig zijn – ook naar de aard, omvang, datering, versterking en zeldzaamheid ervan. Daarnaast wordt gekeken naar de bodemkundige situatie, omdat deze veelal een goede indicatie is voor de kans wel of geen archeologische waarden aan te treffen.

Op basis van bovenstaande bevindingen kunnen we een beredeneerde inschatting maken of er in het plangebied archeologische waarden zijn te verwachten en, zo ja, of deze archeologische waarden van dien aard zijn (dat wil zeggen behoudenswaardig) dat een vervolgotraject in de vorm van een inventariserend veldonderzoek moet worden afgelegd.

2.1 Gebruikte bronnen

Voor het opstellen van de archeologische verwachting is het noodzakelijk na te gaan welke archeologische gegevens in en rond het plangebied reeds bekend zijn. Belangrijk instrument om zicht te krijgen op de archeologische kennis van het gebied is het landelijke archeologisch registratiesysteem ARCHIS 2, dat beheerd wordt door de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten te Amersfoort (RACM). In dit systeem worden alle vondst- en onderzoeksmeldingen verzameld en via internet voor bevoegden ter beschikking gesteld. Er zijn twee archieven digitaal in opgenomen: het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA; in kaartvorm: Archeologische Monumentenkaart, AMK). In het eerste archief zijn eerder gedane archeologische vondsten en waarnemingen opgenomen, in het tweede staan terreinen die op basis van de archeologische kennis op dit moment van archeologisch belang worden geacht en waaraan een bepaalde status is toegekend. We kennen terreinen van 'archeologische waarde', 'hoge archeologische waarde' en 'zeer hoge archeologische waarde'. Deze laatste categorie omvat ook terreinen die een beschermde status hebben.

Daarnaast is gebruik gemaakt van de volgende kaarten:

- IKAW: de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden. Aan de hand van eerder gedane archeologische waarnemingen en de bodemkundige gegevens is door de RACM een kaart gemaakt waarop aangegeven is wat de kans is in een bepaald gebied archeologie aan te treffen: laag, middelhoog of hoog. Zoals de naam al aangeeft gaat het hier - vanwege schaal en extrapolatie - slechts om een ruwe indicatie;
- Topografische kaart 1:25.000 (<http://kadata.kadaster.nl>);
- Bodemkaart van Nederland, 1:50.000, blad Blad 32 Oost Amersfoort (Stiboka Wageningen);
- Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, Blad 32 Amersfoort (Stiboka, Wageningen)
- Minuutplan gemeente Renswoude sectie C, Wagenveld (www.dewoonomgeving.nl);

Voor overige gebruikte bronnen wordt verwezen naar de literatuurlijst.

2.1.1 Begrenzing onderzoeks- en plangebied

Het is van belang een onderscheid te maken tussen plangebied enerzijds en studiegebied anderzijds. Met plangebied wordt het gebied bedoeld waarop de in de inleiding genoemde plannen en/of werkzaamheden betrekking hebben. Binnen dit gebied kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden verstoord worden. Het onderzoeksgebied is groter en omvat de gehele integrale gebiedsontwikkeling Renswoude Noord. Het onderzoeksgebied omvat het gebied waarover informatie is verzameld om een goed beeld te krijgen van de archeologische waarden in het plangebied. Dit gebied is veelal groter dan het plangebied en verschilt al naar gelang het te onderzoeken aspect.

De plangebieden zijn de gebieden waarvoor afzonderlijke bestemmingsplanprocedures worden doorlopen en waarvoor archeologisch onderzoek verplicht is. Om deze plannen planologisch mogelijk te maken, dienen bestemmingsplanwijzigingen en vrijstellingen te worden doorgevoerd. Hiervoor is een ruimtelijke onderbouwing nodig.

2.2 Huidige en toekomstige situatie

In de huidige situatie vormt het gehele plangebied een agrarisch gebied met hoofdzakelijk gras en bouwlanden en agrarische bedrijven met intensieve vee- en pluimveehouderij.

1. De woningbouwlocatie Beekweide langs de noordrand van Renswoude, groot ca. 15 ha. (afbeelding 2)

In de huidige situatie liggen er in het plangebied alleen gras- en bouwlanden die deels met houtsingels zijn omgeven. Of deze agrarische gronden in het recente verleden door egalisatie en andere bodembewerkingen tot in het onder de bouwvoor aanwezige bodemprofiel zijn verstoord is niet bekend. De kans daarop is wel aanwezig. Dit kan met name het geval zijn geweest op de in dit gebied aanwezige lage dekzandkop (zie § 2.4.1).

De realisatie van de woningbouwlocatie Renswoude Noord zal vrijwel zeker leiden tot bodemingrepen met een diepte die alle eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen zal verstoren. Het betreft een grote ruimtelijk ingreep van circa 15 hectare die gefaseerd zal worden uitgevoerd.

2. De herontwikkeling van de varkenshouderij van C. Verbeek (afbeelding 3)

Het huidige bedrijf omvat een vrij recente woning en een complex van grote en kleine agrarische bedrijfsgebouwen. Binnen de grenzen van dit plangebied is daarmee naar schatting circa 75% bebouwd. De grote stalgebouwen zijn onderkelderd met mestkelders.

In de toekomstige situatie worden met uitzondering van de bestaande woning, alle overige gebouwen geamoveerd. Er worden vijf nieuwe woningen gebouwd. Deze woningen komen grotendeels te staan binnen de bouwvlakken van de bestaande bedrijfsgebouwen waarin de ondergrond tot in de C-horizont reeds is verstoord. Netto zal de verstoring, als gevolg van de bouw van de vier woningen, gering zijn.

3. De herontwikkeling van het agrarisch bedrijf van F. Oosterink (afbeelding 4)

In de huidige situatie omvat het bedrijf een oude, cultuurhistorisch waardevolle boerderij met omliggende agrarische bedrijfsgebouwen. Het betreft het in de Late Middeleeuwen reeds vermelde erf *Groot Abbelaar*. Ten zuiden van het erf ligt een weiland op een dekzandkop. In het kader van de herontwikkeling worden een grote schuur aan de zuidzijde van het erf, en een schuur aan de noordzijde van het erf geamoveerd. Bodemverstoringen zijn in elk geval aanwezig ter plaatse van de bedrijfsgebouwen en plaatsen rond het erf waar kuilvoeropslag heeft plaats gevonden.

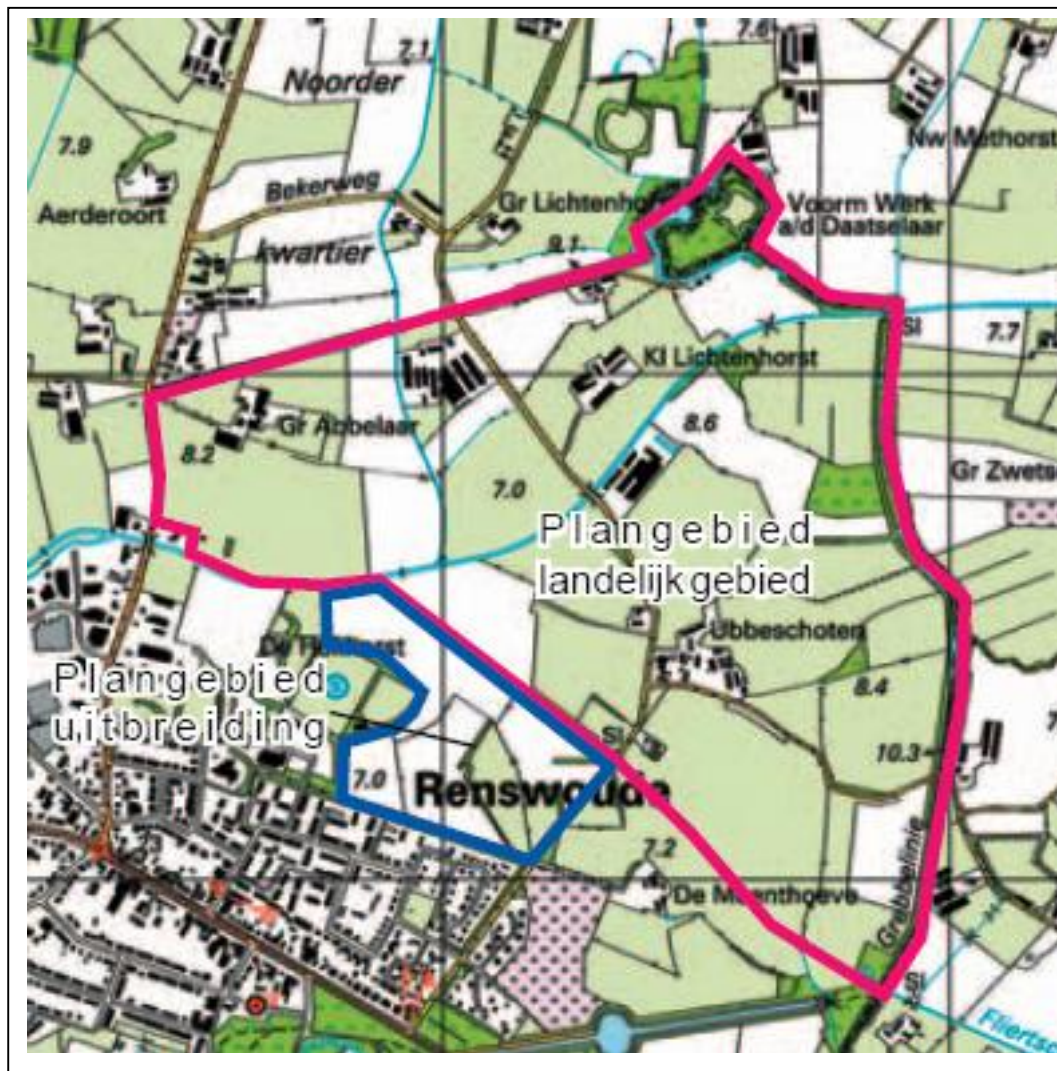
Iets ten zuidwesten van de grote schuur aan de zuidzijde die gesloopt zal worden, komen drie nieuwe woningen. Noordwestelijk van het erf wordt één nieuwe woning gebouwd. Vooralnog wordt

aangenomen dat de bodem ter plaatse van de nieuwe bouwkavels nog redelijk intact is. Binnen het bouwvlak van de nieuwe woningen zal de bodem tot in het onder het cultuurdek aanwezige bodemprofiel verstoord worden.

4. De natuurontwikkelingszone langs de noord- en westoever van respectievelijk de Lunterense en de Nederwoutse Beek (afbeelding 4)

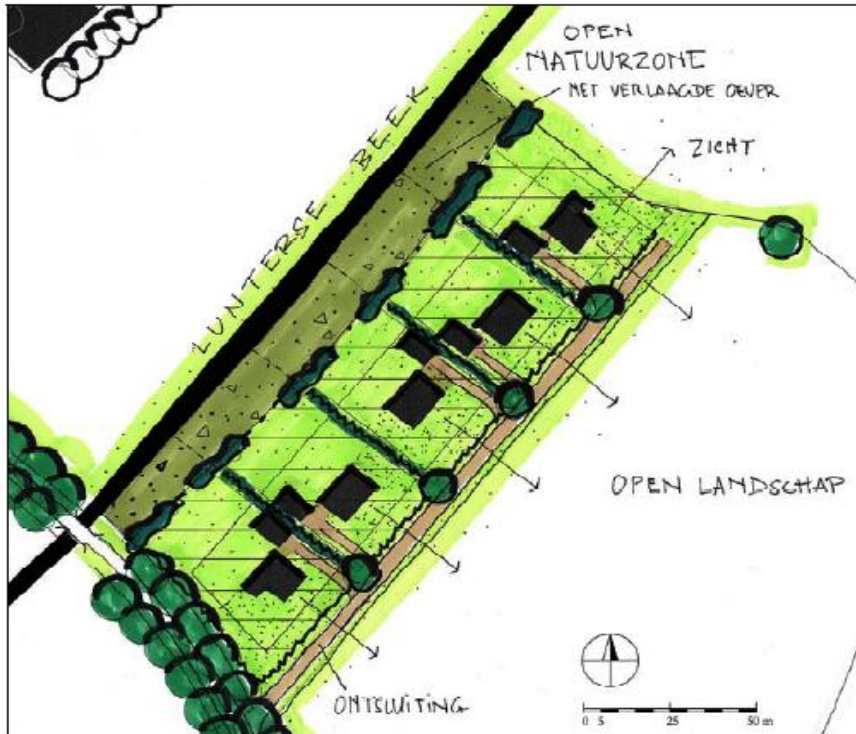
In de huidige situatie omvat deze zone relatief laagliggende weilanden langs de beken. Direct langs de huidige beeklopen is de bodem bij de kanalisatie van de van oorsprong meanderende beken waarschijnlijk tot op verschillende dieptes verstoord. Oude meanders zijn daarbij gedempt. Beide beken zijn aangewezen als verbindingszone voor de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (PEHS).

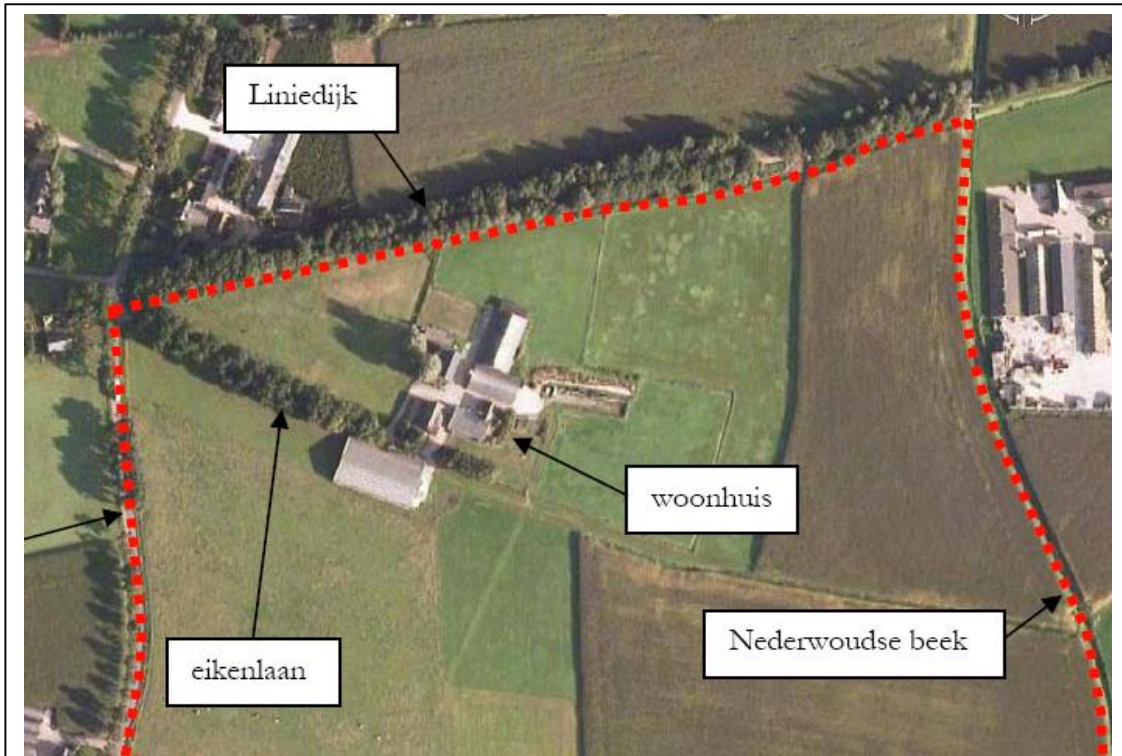
De natuurinrichting beperkt zich tot het aanleggen en versterken van een groenstrook of singel langs de westoever van de Nederwoutse Beek die ten oosten van de Grote Abbelaar in noordelijke richting loopt. Voorts wordt er een brede strook van de aangrenzende weilanden omgezet in drassige schraalgraslanden. Het is nog niet bekend of daarbij de bestaande voedselrijke bouwvoor zal worden verwijderd. De aanleg van de groenstrook of singel langs de Nederwoutse beek zal leiden tot plantgaten van de te poten bomen.





Afbeelding 3: Bestaande situatie C. Verbeek (boven) en situatie na herinrichting (onder)





Afbeelding 4: Bestaande situatie F. Oosterink (boven) en situatie na herinrichting (onder). In de onderste inrichtingschets is ook de natuurontwikkeling langs de Lunterense en de Nederwoudse beek aangegeven

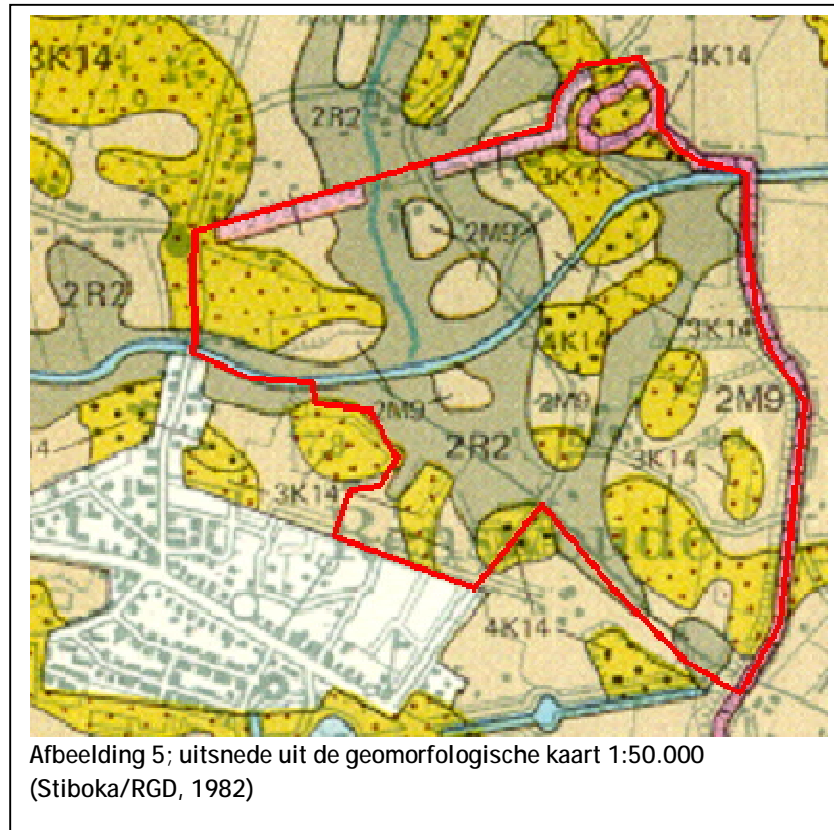


2.2.1 Landschappelijke situatie

Het onderzoeksgebied ligt in het zuidelijk deel van de Gelderse Vallei. De geologische ondergrond bestaat uit fluvioperiglaciale afzettingen die in de laatste IJstijd, het Weichselien (115.000-10.000 jr. v. heden), vanaf de hoger gelegen stuwwallen van de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug zijn afgezet door smeltwaterstromen. Op deze afzettingen die hoofdzakelijk uit grove, soms licht grindhoudende zanden bestaan, zijn eolische zanden afgezet. Het betreft hier de dekzanden die onder arctische omstandigheden tijdens de koudste perioden van de laatste ijstijd zijn afgezet. Daarbij zijn grotere en kleinere duinvormen ontstaan. De Gelderse Vallei kenmerkt zich door het voorkomen van grote aantallen van dergelijke duinen die in langgerekte of paraboolvormige ruggen zijn gevormd. Omdat de Gelderse Vallei met uitzondering van de noordzijde en een kleine opening aan de zuidzijde bij Wageningen aan alle kanten ligt ingeklemd tussen de stuwwallen, is de hydrologische situatie hierdoor sterk bepaald. Door toestroom van ondergronds water van de hoge stuwwallen treedt langs de randen van de vallei het water als kwel water aan de oppervlakte en wordt het in vele kleine en grote beken naar het midden van de vallei afgevoerd. De natuurlijke afwatering vond plaats via het riviertje de Eem dat voorbij Amersfoort naar de voormalige Zuiderzee afwaterde. In zuidelijke richting was de afvoer via natuurlijke weg zeer beperkt. Onder invloed van de stijging van de zeespiegel werd in de loop van het Holoceen (10.000 jr. geleden tot heden) de grondwaterspiegel verhoogd en werd de afvoercapaciteit in de Gelderse Vallei verminderd. Als gevolg daarvan kan er vanaf het Subboreaal, (4.900 tot 2.600 jr. v. heden) eerst lokaal maar daarna ook in grote gebieden, veen ontstaan. Dit veen is grotendeels verdwenen nadat het in de Late Middeleeuwen en het begin van de Nieuwe Tijd is afgegraven.

De in het onderzoeksgebied lopende Lunterense Beek is voor een groot deel een gegraven waterloop. Op de kadastrale minuut is te zien dat deze beek ten zuidwesten van de Abbelaar in naar het noorden liep (stroomopwaarts) via de loop van de huidige Nederwoudse Beek. Ook aan het begin van de 20^e eeuw was dit nog zo. Op de geomorfologische kaart is ook goed te zien dat zich een natuurlijk beekdal in noordelijke richting uitstrekt. Nadien is de beekloop verkort en in oostelijke richting doorgetrokken. De oude noordelijke loop heeft op de topografische kaart 1:25.000 de naam Nederwoudsche Beek gekregen, maar op de kadastrale minuut is het de Modderbeek. De oude Lunterense Beek en de Modderbeek zij in sterke mate recht getrokken. Ten zuiden van de Abbelaar is op een luchtfoto nog een oude meander waar te nemen. De Fliertse Beek is een sterk recht gegraven voormalig zijbeekje van de Lunterense Beek. Deze beek vormt grotendeels de noordgrens van de bouwlocatie Renswoude Noord.

Op grond van de gegevens van de geomorfologische en de bodemkundige gegevens kan worden vastgesteld dat de onderzochte locaties liggen in een gebied dat gekenmerkt wordt door de aanwezigheid van laag gelegen zandgronden met lage dekzandkoppen en -ruggen



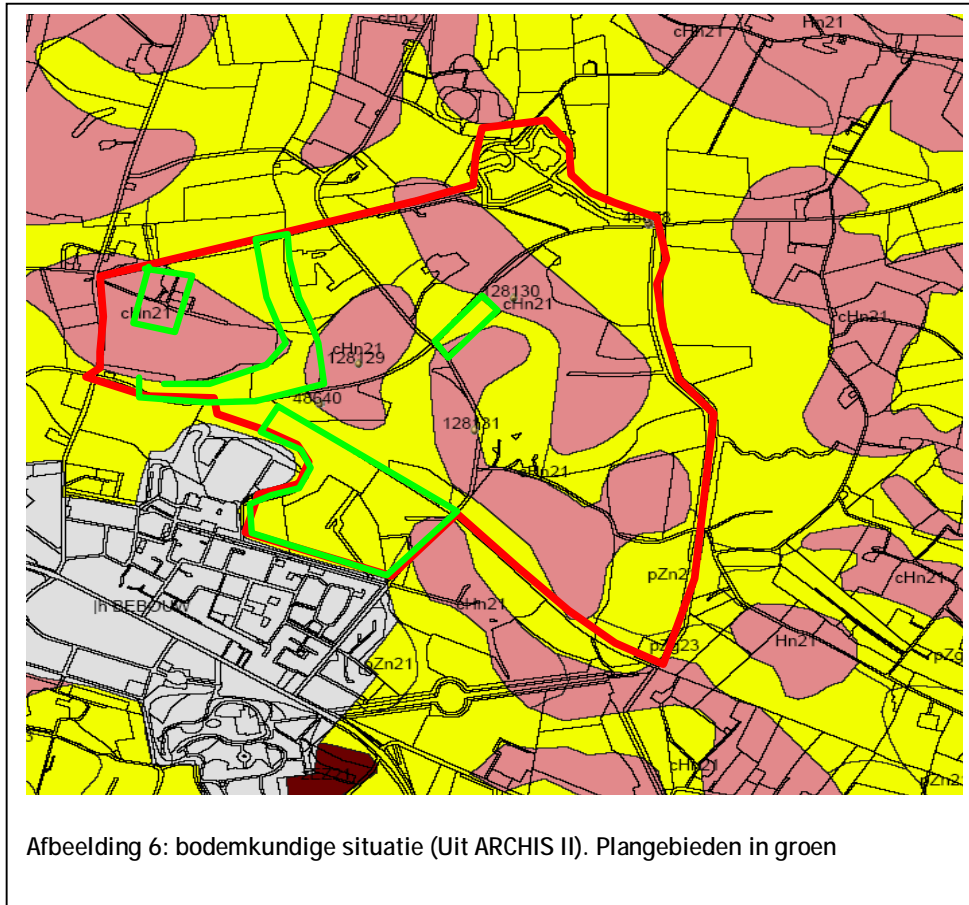
2.2.2 Geomorfologische en bodemkundige kenmerken per plangebied

1. Woningbouwlocatie Beekweide

Ter plaatse van de bouwlocatie Beekweide is op de geomorfologische kaart een tweetal dekzandkoppen of ruggen gekarteerd (code 3K14). Deze verhogingen liggen bij de dalvormige laagte van de Fliertse Beek (code 2R2), die direct noordelijk ervan is gelegen. De dekzandkoppen worden omgeven door een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden (code 2 M9). Het merendeel van het plangebied ligt lager dan 7,5 m +NAP. Alleen de dekzandrug ligt hoger; tussen 7,5 en 8,0 m +NAP. Op de bodemkaart is er binnen de bouwlocatie nog maar één klein deel van een dekzandkop ook als zodanig aanwijsbaar als we aannemen dat deze zijn te herleiden aan de ligging van de laarpodzolgronden (cHn21). Er ligt dan nog slechts een uitloper van een dekzandrug die zich aan de oostzijde van de Ubbeschoterweg verder in zuidoostelijke richting uitstrekt. Voor het overige deel ligt de bouwlocatie in een zone met louter bekeerdgronden met grondwatertrap III (pZg21). Blijkbaar is de op de geomorfologische kaart aangegeven dekzandkop die midden in het plangebied is gesitueerd zo laag dat vanwege de hoge grondwaterstand er geen podzolering kon optreden.

2. De herontwikkeling varkenshouderij van C. Verbeek

Dit plangebied ligt aan de zuidzijde nog net op een klein deel van een dekzandrug, die zowel op de geomorfologische als de bodemkaart is aangeduid. Het grootste deel van het plangebied ligt lager dan 7,0 m +NAP. Alleen het meest oostelijke deel ligt tussen de 7,0 en 7,5 m +NAP. Het grootste deel ligt verder in noordoostelijke richting in de vlakte van ten dele verspoelde dekzanden. Op de bodemkaart zijn deze gronden als bekeerdgronden aangeduid.

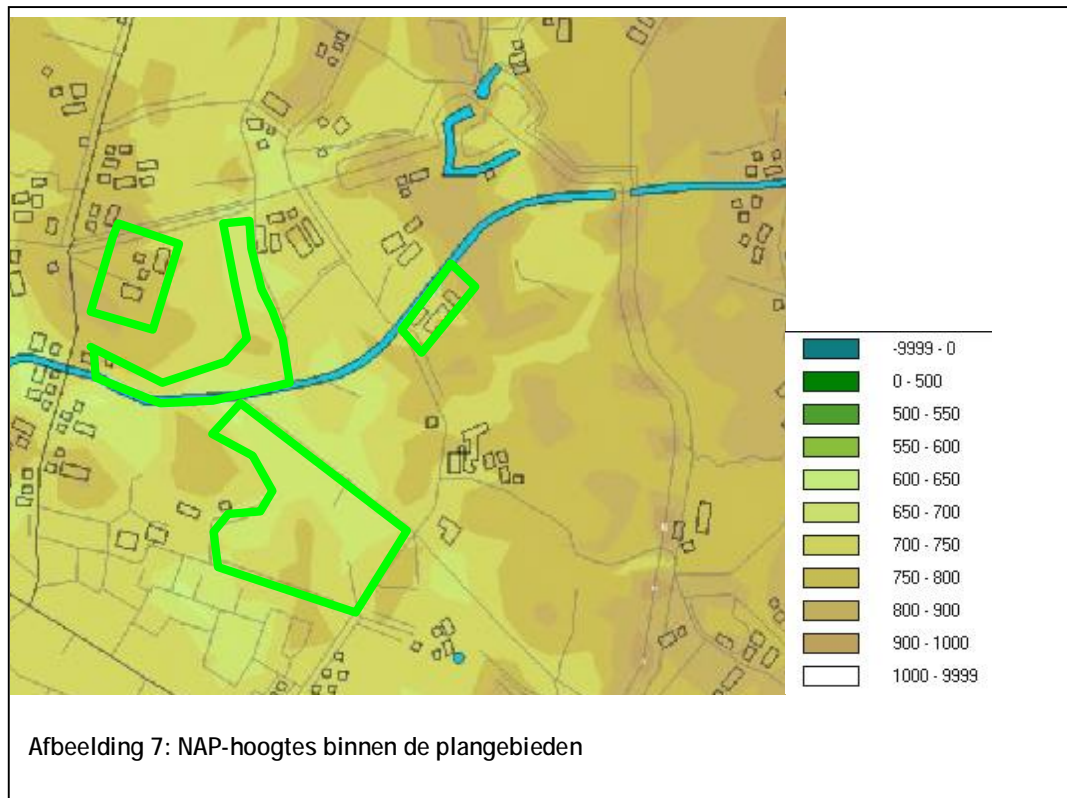


3. De herontwikkeling van het agrarisch bedrijf van F. Oosterink (Groot Abbelaar)

Op de geomorfologische kaart ligt dit plangebied geheel op een dekzandrug met een hoogte tussen 8,0 en 9,0 m +NAP. Op de bodemkaart zijn hier laarpodzolgronden aangeduid.

4. De natuurontwikkelingszone langs de Lunterense- en de Nederwoudse Beek

De natuurontwikkelingszone langs de Lunterense- en de Nederwoudse Beek ligt vrijwel geheel in de dalvormige laagte waarin de beek zelf is gelegen (beekdal). Op grond van bodemkenmerken is dit dal op de bodemkaart niet als zodanig herkenbaar. De natuurontwikkelingsstrook ligt dan volledig in een zone met beekerdgronden.



2.3 Historische situatie

De naam Renswoude wordt voor het eerst genoemd in een oorkonde uit het jaar 855 als het 'Silva Hrenhem' wat zoveel zou betekenen als 'Woud van de stad Rhenen' ². Het gebied werd in de late middeleeuwen ontgonnen en de eerste boerderijen waren te vinden op dekzandruggen langs de Lunterse Beek en andere beken. Vermoedelijk is het veen dat in de lage delen van de Gelderse Vallei overal voorkwam, in de ontginningsperiode afgegraven en werden er bouw- en hooilanden gecreëerd. De bouwlanden lagen op de hoogste delen, de dekzandruggen. In de beekdalen werden de aanwezig broekbossen geleidelijk omgezet in graslanden.

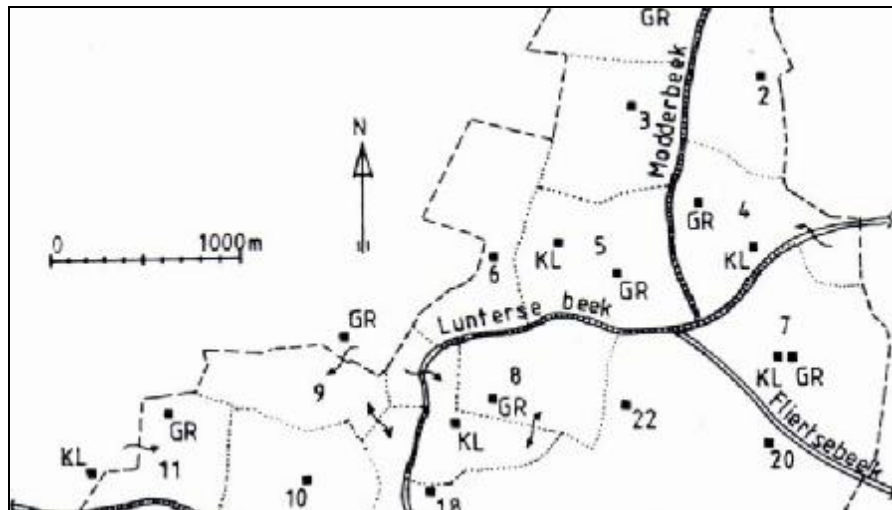
Van een dorp Renswoude is pas laat in de geschiedenis sprake. Het wordt pas vanaf 1638 gesticht door de heer van Renswoude, Johan van Reede. Daarvoor vormde het al wel een zelfstandig rechtsgebied, dat in 1363 'Rijnsoude' wordt genoemd en rond 1400 was er in Rijnsoude een versterkt huis te vinden, de Borgwal genaamd, dat ter plaatse van het huidige kasteel Renswoude stond.

Renswoude ligt in het gebied van de Grebbelinie. Deze linie is vanaf de 18^e eeuw aangelegd als een stelsel van vestingwerken en inundatiewerken en diende als een verdedigingslinie voor het westen van Nederland. De meeste bekendheid kreeg deze linie bij de Duitse inval in mei 1940 toen het Nederlandse leger hier onder zware gevechten nog enige dagen wist stand te houden tegen het

2. ² Wolleswinkel, 1998

Duitse leger. De linie is inmiddels Rijksmonument. Een deel van de linie, bestaande uit een dijk en een fortificatie aan de Daatselaar, loopt langs de oost- en noordoostgrens van het plangebied.

Tot in het begin van de 20^e eeuw heeft het landschap een kleinschalig karakter gekend met een onregelmatige percelering die nog sterk op de geomorfologische kenmerken van het landschap was georiënteerd. Ook zijn er in het oosten en noordoostelijke deel van het plangebied nog wat stukken met heide. In de loop van de 20^e eeuw is door verkavelingswerken en de verbetering van de waterhuishouding het landschap meer open geworden en zijn de van oorsprong kronkelende beken rechter getrokken. De meeste houtwallen en singels zijn gekapt en de eertijds kleine percelen zijn tot grotere samengevoegd.



Afbeelding 8: kaart met locaties van boerderijen die van oorsprong uit de Late Middeleeuwen dateren (uitsnede van kaart uit Wolleswinkel, 1998)

De oudste historische bebouwing binnen het plangebied wordt gevormd door een aantal boerenerven waarvan de oudste in de 14^e eeuw in historische bronnen voor het eerst worden genoemd. De nog bestaande gebouwen op deze erven zijn doorgaans veel jonger. Vanuit archeologisch perspectief zijn de middeleeuwse boerderijen en de locatie ervan van groot belang. Het is doorgaans mogelijk dat de erven al eerder zijn gesticht dan in de historische bronnen bekend is. Vaak zijn ze enkele eeuwen ouder en kunnen dan uit de eerste helft van de Late Middeleeuwen dateren. De voorgangers van de latere erven kunnen in de directe omgeving van de huidige erven hebben gelegen en de resten daarvan worden vaak onder een plaggendeek of esdek als plattegronden teruggevonden. Hieruit blijkt, net als in veel andere delen van Pleistoceen Nederland, dat in de ontginningsfase van een gebied als dat rond Renswoude, de eerste boerderijen op de grotere dekzandruggen werden gesticht. In de tweede helft van de Late Middeleeuwen werden deze boerderijen vaak naar de randen van de dekzandruggen verplaatst en ontstond er nadien op de dekzandrug een aaneengesloten landbouwareaal met een plaggendeek. De verplaatste boerderijen liggen dan veelal nog op de locatie waar ze zich heden ten dage nog bevinden. De erven in het plangebied die in 14^e eeuw werden genoemd zijn:

- De (Grote) Abbelaar in 1321 (5 GR + KL)
- De (Grote) Lichtenhorst in 1321 (4 GR + KL)
- Groot en Klein Ubbeschoten in 1321 (7 GR + KL)

De overige erven in het plangebied zijn allemaal na de Late Middeleeuwen ontstaan en kennen vrijwel zeker geen archeologisch traceerbare voorgangers in de omgeving. Het agrarische bedrijf van C. Verbeek is pas sinds de jaren zeventig van de twintigste eeuw opgericht.

2.4 Bekende archeologische waarden

Binnen het plangebied zijn enkele archeologische vindplaatsen in ARCHIS geregistreerd. Voorts is er een terrein van hoge archeologische waarde. Dit terrein met het monumentnummer 12250 ligt iets ten oosten van de boerderij Groot Lichtenhorst. Bij het onderzoek naar de archeologische waarde van enen in de provincie Utrecht³ zijn bij boringen in dit terrein enkele vuursteenafslagen gevonden onder een 50 tot 60 cm dik plaggendek (waarnemingsnummer 128130). Geconcludeerd werd dat er mogelijk de resten van een mesolithisch kampement aanwezig konden zijn⁴. Ondanks de geconstateerde lichte versterking bij de ontginning in de Middeleeuwen zou de vindplaats toch redelijk gaaf kunnen zijn.

Helemaal in het noordoosten zijn bij de ontginning van een perceel heide in 1923 een zogenaamde transversaalspits (pijlpunt) en een vuursteenafslag gevonden (Waarnemingsnummer 45878). Ook deze vuursteenartefacten dateren uit het Mesolithicum. Waarnemingsnummer 128129 betreft een vondst van een vuursteenafslag die bij boringen is aangetroffen onder een plaggendekje. Ook de vondsten van waarnemingsnummer 128131 zijn uit een esdek afkomstig. De vuursteenafslag kan op een mesolithisch kampement duiden, de kogelpotscherf dateert uit de ontginningsperiode in de eerste helft van de Late Middeleeuwen. Wellicht duidt deze laatste vondst op de directe nabijheid van een woonplaats uit die periode en betreft het een voorganger van het erf Ubbeschoten. Ter plaatse van waarnemingsnummer 48640 ten slotte zijn bij boringen in of onder een esdek eveneens twee vuursteenafslagen gevonden die duiden op een kampement uit het Mesolithicum. Tot voor kort werd dit nog als een terrein van archeologische betekenis (12249) aangemerkt, maar na de update van de archeologische monumentenkaart (AMK) van Utrecht is dit terrein als archeologisch van belang komen te vervallen omdat de gaafheid blijkbaar te wensen overliet.

In Tabel 1 en 2 zijn de belangrijkste gegevens weergegeven.

Tabel 1 Terreinen met een archeologische status

CMA nummer	Object/complextype	Datering	Status
12250	onbekend	Mesolithicum	Hoge archeologische waarde

Tabel 2 Waarnemingen uit ARCHIS

Waarnemingsnr	Object/complextype	Begin periode	Eind periode
45878	onbekend	Mesolithicum	Mesolithicum
128129	onbekend	Neolithicum	Bronstijd
128130	onbekend	Neolithicum	Bronstijd
128131	onbekend	Late Middeleeuwen A	Late Middeleeuwen A
128131	onbekend	Neolithicum	Bronstijd
48640	onbekend	Mesolithicum	Mesolithicum

3. ³ Visscher, 1996

4. ⁴ In de gegevens bij de waarneming 128130 worden de vondsten als Neolithicisch tot Bronstijd gedateerd. Wellicht is dit een omissie.

2.5 Archeologische verwachtingen volgens IKAW

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) ligt het plangebied praktisch geheel in een zone met een hoge archeologische verwachting. Deze verwachting is deels gebaseerd op de aanwezigheid van laarpodzolgronden en deels op de aanwezigheid van beekerdgronden. Laarpodzolgronden liggen in de Gelderse Vallei doorgaans op dekzandruggen met grondwatertrap VI. De tussenliggende gronden bestaan uit beekerdgronden in de wat lager liggende delen van het gebied.

De hoge archeologisch verwachting voor de laarpodzolgronden is feitelijk gebaseerd op de geomorfologische situatie. In de Gelderse Vallei waren de dekzandruggen doorgaans de enige bewoonbare gronden waarop ook nog een eenvoudige vorm van akkerbouw bedreven kon worden. Verder terug in de prehistorie, ten tijde van het Mesolithicum blijken de dekzandruggen wellicht vanwege de wat hogere ligging en de drogere bodem als locatie voor een tijdelijk kampement in trek te zijn geweest. Primair is het dus het reliëf dat mede bepalend is geweest voor de geschiktheid voor bewoning in het verleden. Het bodemtype zoals we dat nu kennen is vaak later ontstaan en is doorgaans een afgeleide van de hoogteligging, grondwaterstand, begroeiing en de geologische ondergrond.

De hoge verwachting voor de gebieden met beekerdgronden is vooral gebaseerd op een relatief groot aantal vondsten van met name vuurstenen en stenen bijlen die vaak in de van oorsprong natte delen van het landschap worden aangetroffen. Voorts kan het gaan om muntvondsten, wapens (zwaarden en dolken) of wapenrustingsstukken. Het gaat dan om artefacten waarvan doorgaans wordt aangenomen dat die om rituele motieven in natte gebieden zijn gedeponneerd. In de meeste gevallen gaat het om losse vondsten die geen verband houden met ter plaatse aanwezige nederzettingssporen, funeraire structuren (begravingen) of rituele gebouwtjes. Wel kunnen bij beken en vooral waar zijbeken aantakken, grotere dichtheden van dergelijke vondsten worden aangetroffen.

Desondanks is de kans op het aantreffen van dergelijk vondsten bij gericht onderzoek nog altijd klein en kan afgevraagd worden of daarmee een hoge archeologische verwachting gerechtvaardigd is.

2.6 Gespecificeerde archeologische verwachting voor het gehele gebied

De Gelderse Vallei staat niet bekend als een bijzonder rijke archeologische regio. Dit houdt mede verband met de relatief ongunstige hydrologische omstandigheden die in de loop van de late Prehistorie ontstonden. Er is grofweg een splitsing aan te brengen in de perioden waaruit in de Gelderse Vallei vindplaatsen bekend zijn. Veel vindplaatsen dateren uit het Mesolithicum en zijn aangetroffen op dekzandruggen. Uit de perioden daarna, het Neolithicum, de Bronstijd en de Vroege IJertijd zijn er praktisch geen vindplaatsen bekend. Vermoedelijk is in die periode de Gelderse Vallei aan een sterke vernatting onderhevig geweest en is het merendeel van de Vallei, inclusief veel van de dekzandruggen, onder een veendek terecht gekomen of raakte te sterk vernat voor bewoning⁵. In de toelichting van de bodemkaart 1:50.000 wordt vermeld dat grote delen van de laarpodzolgronden bij Veenendaal met veen overdekt zijn geweest, zelfs op vrij hoog gelegen plaatsen. We mogen dan aannemen dat dan de lager liggende beekerdgronden nog een dikker veendek hebben gehad. Archeologische vindplaatsen in de Gelderse Vallei zijn bekend uit het Mesolithicum en vanaf de IJertijd. Uit de tussenliggende perioden zijn zo goed als geen vindplaatsen bekend. Vrijwel zeker houdt dit verband met de sterke vernatting die na het Mesolithicum optrad. De IJertijdvindplaatsen die na deze lange lege periode wel bekend zijn, liggen langs de randen van de Gelderse Vallei op de

5. ⁵ Oude Rengerink, 2004 en 2006

gordeldekzanden en alleen op de hoge dekzandruggen, doorgaans ruim boven 10 m +NAP. Hetzelfde geldt voor de Romeinse tijd en de Vroege Middeleeuwen.

Pas vanaf de Midden en de Late IJzertijd zijn er enkele vindplaatsen bekend, maar deze liggen dan wel op de hoogste dekzandruggen in het noordoostelijke deel van de Vallei. Het merendeel van de bewoning zal zich hebben afgespeeld op de overgangszones naar de stuwwallen van de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe. Ook voor de Romeinse Tijd en de navolgende Vroege Middeleeuwen is dit beeld vrijwel onveranderd.

Naar onze mening dienen de verwachtingen volgens de IKAW te worden bijgesteld. Alleen de dekzandruggen zoals die op de geomorfologische kaart staan aangeduid dienen een middelhoge archeologische verwachting te hebben, hoewel op grond van de bodemkundige kenmerken deze nog eerder nog lage waarden zouden moeten hebben. Deze verwachting wordt in elk geval ondersteund door de vindplaatsen in het plangebied die met uitzondering van waarnemingsnummer 45878 op een dekzandruggen liggen die op de geomorfologische kaart zijn gekarteerd.

De lage beekerdgronden die tussen de dekzandruggen liggen hebben een lage archeologische verwachting. Onder alle omstandigheden en gedurende het gehele Holoceen zijn er op deze gronden geen locaties aanwezig die op enigerlei wijze ook geschikte plaatsen voor tijdelijke of permanente bewoning vormden. Archeologische vindplaatsen anders dan losse vondsten van bijlen of fragmenten daarvan zijn er van dergelijke gronden niet bekend. Ook de beekdalen van de Fliertse- en de Lunterense Beek hebben een lage archeologische verwachting. Met uitzondering van losse vondsten en/of aan water gerelateerde objecten (voordes, brugresten, viswieren, stuwen of beschoeiingen) wordt in de zones met een lage verwachting de kans op het aantreffen van archeologische resten klein geacht. Alleen wanneer direct grenzend aan een beekdal een hogere dekzandrug ligt, bestaat er een reële kans dat er vanuit een op die dekzandrug liggende nederzetting een afvaldumplocatie is ontstaan.

In de zones met een middelhoge archeologische verwachting is er een kans op het aantreffen van vuursteenvindplaatsen uit het Mesolithicum en nederzettingssporen uit de periode vanaf de Midden IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen. Voorts is het niet uit te sluiten dat er kleine begraafplaatsen (urnenvelden of grafvelden) uit de periode van de IJzertijd en de Romeinse Tijd worden aangetroffen. De kans op het aantreffen van bewoningssporen uit het Neolithicum en de Bronstijd wordt klein geacht omdat in deze periode het grootste deel van de Gelderse Vallei vermoedelijk niet voor bewoning geschikt was.

De intactheid van de vuursteenvindplaatsen zal vermoedelijk gering zijn. Omdat het om vindplaatsen gaat waarvan het materiaal in een concentratie aan de oppervlakte heeft gelegen, zal als gevolg van de ontginning en de voortdurende agrarische bewerking de oorspronkelijke samenhang in de concentraties vrijwel geheel zijn verdwenen. Wel kunnen de nog aanwezige artefacten belangrijke informatie verschaffen over de ouderdom en aard van een dergelijke vindplaats.

Voor vindplaatsen waar nederzettingssporen en eventuele grafvelden uit de perioden na de Bronstijd aanwezig zijn, kan worden aangenomen dat de grondsporen onder de bouwvoor nog intact kunnen zijn indien er geen egalisaties of diepe grondbewerkingen hebben plaatsgevonden.

2.6.1 Archeologische verwachtingen per deelgebied:

1. Specifieke archeologische verwachting Bouwlocatie Beekweide
archeologische verwachting
Laag, met uitzondering van de lage dekzandkop. Deze heeft een middelhoge verwachting
datering
In het plangebied kunnen archeologische resten uit het Mesolithicum en de periode IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen aangetroffen worden.
complextype
Uit het Mesolithicum kunnen resten worden aangetroffen die samenhangen met de mobiele leefwijze van de mens, zoals kleine kampementen die slechts tijdelijk werden bewoond. Deze vindplaatsen zijn te herkennen aan vuursteenconcentraties en haardkuilen. Vanaf de IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen kunnen resten van huizen/nederzettingen worden verwacht (paalgaten, haardplaatsen, greppels), alsmede schuren, spiekers en opstallen. Verder kunnen sporen van agrarische activiteiten worden aangetroffen, zoals verkavelingsloten. Uit de Middeleeuwen kunnen mogelijk sporen van verkaveling worden aangetroffen. Hoewel er op de dekzandrug misschien bouwland aanwezig kan zijn geweest, wordt vooralsnog aangenomen dat het plangebied hoofdzakelijk in gebruik is geweest als weidegebied.
omvang
De omvang van de mogelijk aanwezige archeologische vindplaatsen/resten varieert sterk. Tijdelijke kampementen uit het Mesolithicum zijn vaak van geringe omvang, te denken valt aan een straal van 10 tot 40 meter. Nederzettingen vanaf de IJzertijd bestaan vaak uit één of meerdere huizen, met een oppervlakte variërend tussen 75 à 100 m ² (IJzertijd) en per huis. Opstallen en spiekers hebben meestal een oppervlakte van circa 5-10 m ² . In het geval van menselijke begravingen gaat het om puntlocaties met een klein oppervlak.
diepteligging
Er zijn geen afdekkende lagen in de vorm van een cultuurdek. Volgens de bodemkaart zijn er alleen bekeerdersgronden aanwezig en is op een zeer klein deel van een punt van een dekzandrug in het meest oostelijke deel van het plangebied een laarpodzolgrond aanwezig. Mogelijk is op dit deel een dun cultuurdekje gevormd. Archeologische resten bevinden zich in het deelgebied praktisch aan het oppervlak.
locatie
Binnen het deelgebied van de bouwlocatie Beekweide ligt een lage dekzandrug die zich vanuit het zuiden in het deelgebied uitstrekt. De dekzandrug valt grotendeels samen met een door sloten en houtwal omgrenst bouwlandperceel. De dekzandrug is alleen op de geomorfologische kaart en de gedetailleerde hoogtekkaart herkenbaar. Op de bodemkaart is deze, op grond van een afzonderlijk bodemtype, niet als zodanig te onderscheiden. In het meest oostelijk deel van het plangebied zou volgens de bodemkaart, op grond van het voorkomen van een kleine zone met een laarpodzolgrond, de punt van een dekzandrug aanwezig kunnen zijn.
uiterlijke kenmerken
Mesolithicum: vuursteenverspreiding, indicaties van bewerking van vuursteen, halffabrikaten, productieafval, productiegereedschap o.a. geweiknoppen en klopstenen. Indicatie van kortdurende nederzetting/kamp: haardkuilen, verbrand vuursteen.

Indicaties van jacht/voedselverzameling en -bereiding: werktuigen, spitsen, bijlen, schrabbers, stekers.
IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen: resten en structuren die wijzen op een sedentair, agrarisch bestaan. Nederzettingen: paalgaten (huizen, spiekers, opstallen, schuren), greppels, waterputten met houten beschoeiingen, afvalkuilen. Uit de Late Middeleeuwen worden echter vooral verkavelingsstructuren verwacht

mogelijke verstoringen

Rekening moet worden gehouden met egalisaties van de dekzandkop

2. Specifieke archeologische verwachting herontwikkeling bedrijf C. Verbeek

archeologische verwachting

Laag

datering

Binnen het plangebied worden geen archeologische vindplaatsen verwacht.

complextype

Geen

omvang

N.v.t.

diepteligging

N.v.t.

locatie

Het plangebied ligt niet op een dekzandrug die op de bodemkaart, de geomorfologische kaart en de gedetailleerde hoogtekartaat als zodanig is te onderscheiden. Het plangebied ligt daarentegen in een beekvlakte met beekerdgronden.

uiterlijke kenmerken

N.v.t.

mogelijke verstoringen

Een groot deel van het plangebied is bebouwd met schuren en stallen waaronder zich mestkelders bevinden. De ondergrond zal daardoor nagenoeg geheel zijn verstoord waardoor eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen (die er niet worden verwacht), volledig verstoord zullen zijn.

3. Specifieke archeologische verwachting herontwikkeling bedrijf F. Oosterink (Erf Groot Abbelaar)

archeologische verwachting

Middelhoog

datering

In het plangebied kunnen archeologische resten uit het Mesolithicum en de periode IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen aangetroffen worden. Gezien de vermelding van het erf Groot Abbelaar in de Late Middeleeuwen, is de kans groot dat zich op de dekzandrug de archeologische sporen van een oudere voorganger van deze boerderij bevinden. Mogelijk gaat het dan om een boerderij uit de periode van de 11^e tot en met de 14^e eeuw.

complextype

Uit het Mesolithicum kunnen resten worden aangetroffen die samenhangen met de mobiele leefwijze van de mens, zoals kleine kampementen die slechts tijdelijk werden bewoond. Deze vindplaatsen zijn te herkennen aan vuursteenconcentraties en haardkuilen.

Vanaf de IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen kunnen resten van huizen/nederzettingen worden verwacht (paalgaten, haardplaatsen, greppels), alsmede schuren, spiekers en opstallen. Verder kunnen sporen van agrarische activiteit worden aangetroffen, zoals erfafscheidingen. Daarnaast kunnen ook menselijke begravingen/crematies worden aangetroffen, afhankelijk van de datering variërend van vlakgraven tot (resten van) grafheuvels en crematiegraven (urnenveld).

Uit de Middeleeuwen kunnen de sporen van boerderijen en bijgebouwen worden aangetroffen die oudere voorgangers van het erf Groot Abbelaar vormden.

omvang

De omvang van de mogelijk aanwezige archeologische vindplaatsen/resten varieert sterk. Tijdelijke kampementen uit het Mesolithicum zijn vaak van geringe omvang, te denken valt aan vindplaatsen met een straal van 10 tot 40 meter. Nederzettingen vanaf de IJzertijd bestaan vaak uit één of meerdere huizen, met een oppervlakte variërend tussen 75 à 100 m² (IJzertijd) en per huis. Opstallen en spiekers hebben meestal een oppervlakte van circa 5-10 m².

In het geval van menselijke begravingen gaat het om puntlocaties met een klein oppervlak.

diepteligging

Het plangebied ligt op een dekzandrug waar volgens de bodemkaart een laarpodzolgrond aanwezig is. Dit houdt in dat er een dun cultuurdek is ontstaan op de oorspronkelijke veldpodzolgrond. Artefacten en sporen bevinden zich voor een deel in het afgedekte natuurlijke bodemprofiel, maar doorgaans blijkt bij een cultuurdek van minder dan 50 cm dikte nog vaak een deel van de artefacten bij de vorming van het cultuurdek mee omhoog geploegd te zijn en deze kunnen dan ook aan het oppervlak worden gevonden.

locatie

Vindplaatsen kunnen verwacht worden op de gehele dekzandrug.

uiterlijke kenmerken

Mesolithicum: vuursteenverspreiding, indicaties van bewerking van vuursteen, halffabrikaten, productieafval, productiegereedschap o.a. geweiknoppen en klopstenen. Indicatie van kortdurende nederzetting/kamp: haardkuilen, verbrand vuursteen. Indicaties van jacht/voedselverzameling en -bereiding: werktuigen, spitsen, bijlen, schrabbers, stekers.

IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen: resten en structuren die wijzen op een sedentair, agrarisch bestaan. Nederzettingen: paalgaten (huizen, spiekers, opstallen, schuren), greppels, waterputten met houten beschoeiingen, afvalkuilen.

mogelijke verstoringen

Rekening moet worden gehouden met egalisaties van de dekzandkop. Ook staat er nog een grote schuur waarvan de fundering tot onder het natuurlijke bodemprofiel kan reiken.

4. Specifieke archeologische verwachting Natuurontwikkelingszone langs de Lunterense en de Nederwoutse beek

archeologische verwachting

Laag

datering

Er worden geen vindplaatsen verwacht, wel eventuele losse vondsten.

complextipe

In de natuurontwikkelingszone worden geen vindplaatsen van een nederzetting of een tijdelijk kampement verwacht. Indien er direct grenzend aan de natuurontwikkelingszone een hoger liggende dekzandkop aanwezig zou zijn, kunnen er in het aangrenzende beekdal eventueel aan de nederzetting gerelateerde vindplaatsen zoals afvaldumps worden verwacht. De dichtstbij liggende dekzandkop ligt echter nog op aanzienlijke afstand in westelijke richting ter plaatse van het erf Groot Abbelaar.

omvang

N.v.t.

diepteligging

N.v.t.

locatie

N.v.t.

uiterlijke kenmerken

N.v.t.

mogelijke verstoringen

Graafwerk t.b.v. het kanaliseren van de Lunterense Beek kan hebben geleid tot diepe bodemverstoringen langs die beek.

3 Inventariserend veldonderzoek bouwlocatie Beekweide

3.1 Doel- en vraagstelling

Doel van het inventariserend veldonderzoek is het toetsen van de archeologische verwachting op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek en het vaststellen van de mate van intactheid van de bodem in het plangebied. Het onderzoek dient antwoord te geven op de volgende vragen:

- Wat is de bodemopbouw en zijn er aanwijzingen voor bodemverstoringen?
- Is er een (humus)podzol aanwezig?
- Zijn er vindplaatsen aanwezig?
- In welke mate wordt een eventueel aanwezige vindplaats verstoord door realisatie van geplande bodemingrepen?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Op basis van de resultaten wordt in dit rapport een advies uitgebracht over de mogelijke vervolgstappen m.b.t. de archeologie in de bouwlocatie Beekweide.

Ten behoeve van het veldonderzoek is een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld. Dit PvA is, na beoordeling van zowel het concept als de definitieve versie door de provinciaal archeoloog, als leidraad voor het veldonderzoek gebruikt.

3.2 Onderzoeksopzet en werkwijze

Om de in het bureauonderzoek opgestelde verwachting te toetsen is een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd. Uitgaande van het specifieke archeologische verwachtingsmodel is een verkennend booronderzoek uitgevoerd conform het PvA. Het gekozen booronderzoek is een methode om de mate waarin de bodem intact is vast te stellen. Tevens kunnen door middel van deze methode kansrijke en kansarme zones worden onderscheiden. Ook is gelet op in het maaiveld aanwezige archeologische indicatoren.

Het plangebied is circa 15 ha groot. Binnen het plangebied zijn in totaal 26 boringen geplaatst. De boringen zijn doorgezet tot in de onverstoorde ondergrond en uitgevoerd met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De locatie van de boringen is weergegeven op tekening 167059-S3.

De profielen zijn digitaal opgenomen voor verdere bewerking met het programma Boormanagement Spatial. De boorstaten zijn beschreven conform NEN 5104. Bij het opnemen van de profielbeschrijvingen is gelet op het voorkomen van archeologische indicatoren als aardewerk- en vuursteenfragmenten, houtskool, verkleuringen en veraarde lagen.

De positie van de boringen is ingemeten ten opzichte van bestaande bebouwing en verharding.

De oppervlaktekartering is uitgevoerd op het perceel waarop de dekzandkop binnen het centrale deel van het plangebied was gesitueerd. Hoewel op de maisstoppelakker gras was ingezaaid, bleek er tussen het pril opkomend gras het zicht op de bodem zodanig goed te zijn dat eventueel aan het maaiveld liggende vondsten goed konden worden waargenomen. Het perceel is belopen in banen van circa 6 meter breedte.

3.3 Resultaten

3.3.1 Bodemopbouw

Verdeeld over de gehele bouwlocatie zijn in eerste instantie 12 boringen gezet om over alle percelen de bodemopbouw in beeld te brengen. In vervolg daarop zijn op de dekzandrug de overige boringen gezet. Tijdens het zetten van de eerste 12 boringen bleek dat er binnen het plangebied slechts één deel een wat hogere ligging had, overeenkomend met de gedetailleerde hoogtekaart. De contouren van deze als lage dekzandrug geïnterpreteerde terreinverheffing zijn op de boorpuntentekening ingeschetst. In het meest oostelijk deel van het plangebied was de uitloper van de dekzandrug die daar volgens de bodemkaart en de geomorfologische kaart zou liggen, niet als een hoger terreindeel herkenbaar.

Vrijwel alle boringen, met uitzondering van de boringen op de dekzandrug, vertonen qua bodemprofiel ongeveer hetzelfde beeld en op grond daarvan kan een standaardprofiel van het gehele plangebied worden geschetst:

Diepte -mv van onderzijde van de laag	Omschrijving
0-50	Matig fijn zand, zwak tot matig humeus, donkerbruin, geroerd, bouwvoor
50-120	Matig fijn zand, lichtgrijs, zwak humeus, C-horizont, roesthoudend

Op de dekzandrug wijkt het aangetroffen bodemprofiel niet veel af van het bodemprofiel in de omliggende gronden. Een schematisch profiel is hieronder geschetst:

Diepte -mv van onderzijde van de laag	Omschrijving
0-30	Matig fijn zand, zwak tot matig humeus, donkerbruin, geroerd, bouwvoor
30-50	Matig fijn zand, lichtbruin of licht beige, roestvlekken C-horizont, roesthoudend
50-120	Matig fijn zand, lichtgrijs, zwak humeus, C-horizont, roesthoudend

Interpretatie

Op de gronden rond de dekzandrug wordt onder een donkere cultuurlaag een lichtgrijze C-horizont met roestvlekken aangetroffen. Dergelijke profielen zijn kenmerkend voor een beekerdgrond waarin onder natte condities geen uit- en inspoeling van humusdeeltjes en ijzeroxiden heeft plaatsgevonden. Daardoor zijn er geen E- en B-horizonten ontstaan die voor een podzolbodemprofiel kenmerkend zijn. De relatief dikke A-horizont is voor beekerdgronden kenmerkend. Er kon echter in vrijwel geen enkele boring een onderscheid worden gevonden tussen een bouwvoor en de natuurlijke A-horizont waarin deze na de ontginning is ontstaan. Vrijwel overal is de natuurlijke A-horizont in een dikke bouwvoor verploegd.

Op de dekzandkop blijkt de bouwvoor dunner te zijn en is vrijwel overal niet dikker dan 30 cm. Onder de bouwvoor is doorgaans een wat verbruinde horizont aanwezig. De ondergrens van de bouwvoor was in de meeste gevallen zeer scherp. In de boorbeschrijvingen is deze steeds als een BC-horizont beschreven, maar deze is in beschrijvingen van beekerdgronden in de toelichting op de bodemkaart standaard als een C-horizont aangeduid. In overeenstemming met de bodemkaart worden ook de bodemprofielen op de dekzandrug als een beekerdgrond geïnterpreteerd. Het is niet aannemelijk

dat hier mogelijk sprake is van een afgetopte veldpodzolbodem. Nergens in de bouwvoor over de gehele dekzandkop zijn nog verploegde resten van E- en B-horizonten aangetroffen.

3.3.2 Archeologie

Er zijn zowel aan het maaiveld als in de boringen geen archeologische indicatoren aangetroffen. Ook recente resten zoals sporen van puin of sintels ontbreken vrijwel geheel. Gezien de normale dikte van de bouwvoor op de dekzandkop zouden in ieder geval eventueel aanwezige vindplaatsen wel aan het oppervlak moeten zijn waargenomen, maar er is geen enkele vondst gedaan.

Het feit dat er geen vindplaats is aangetroffen kan wellicht samenhangen met de relatief natte bodemcondities in het verleden waarbij ook de dekzandkop nog geen geschikte locatie voor bewoning vormde.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusie bureauonderzoek

Ten behoeve van de ruimtelijke onderbouwing van de bestemmingsplanprocedure is door Oranjewoud een onderzoek uitgevoerd naar aanwezige en te verwachten archeologische waarden in vier plangebieden binnen het gebied van de Integrale gebiedsontwikkeling Renswoude Noord. Het gaat om de volgende plangebieden:

1. De woningbouwlocatie Beekweide langs de noordrand van Renswoude;
2. De herontwikkeling van de varkenshouderij van C. Verbeek;
3. De herontwikkeling van het agrarisch bedrijf van F. Oosterink (Groot Abbelaar);
4. De natuurontwikkelingszone langs de noord- en westoever van respectievelijk de Lunterense- en de Nederwoudse Beek.

Bureauonderzoek

Voor de vier plangebieden is een integraal bureauonderzoek uitgevoerd die hebben geleid tot vier afzonderlijke gespecificeerde archeologische verwachtingsmodellen. Een gespecificeerde archeologische verwachting is een verdere detaillering en aanscherping van grootschalige landelijke en provinciale archeologische waardenkaarten. Op grond van een gespecificeerde archeologische verwachting wordt bepaald of verder onderzoek nodig is en zo ja, in welke zones en met welke methoden. Als resultaat van het bureauonderzoek zijn voor de vier plangebieden de specifieke verwachtingen als volgt samen te vatten:

1. De woningbouwlocatie Beekweide

Geconcludeerd wordt dat er in het gebied van de toekomstige bouwlocatie aan de noordzijde van Renswoude, enige zones aanwezig zijn waar archeologische waarden kunnen worden verwacht. Het gaat om een tweetal dekzandruggen die op de geomorfologische kaart zijn gekarteerd en waarop, gezien hun wat hogere ligging in het landschap, mogelijk archeologische vondsten en sporen aanwezig kunnen zijn. De vondsten en sporen die aanwezig kunnen zijn dateren uit de periode van het Mesolithicum, de IJzertijd en de Romeinse tijd. Uit het Mesolithicum kunnen vuursteenvondsten worden verwacht die de restanten vormen van vuursteenconcentraties afkomstig van kampementen van jagers/verzamelaars uit de genoemde periode. Gezien de kwetsbaarheid voor agrarische bodembewerkingen, zullen deze echter sterk verstoord zijn. Uit de latere perioden worden kunnen nederzettingssporen worden verwacht die in de ondergrond nog wel deels bewaard kunnen zijn gebleven. De aanwezigheid van sporen van grafvelden is klein maar niet uit te sluiten. Vondsten kunnen worden aangetroffen aan het maaiveld omdat er geen dikke afdekkende lagen over de archeologische niveaus zijn afgezet, zoals dikke plaggendekken.

2. De herontwikkeling van de varkenshouderij van C. Verbeek

Het perceel van de varkenshouderij aan de Ubbeschoterweg, waar de agrarische bebouwing wordt gesloopt en vier nieuwe woningen worden gebouwd, heeft ook een lage archeologische verwachting. Ook hier zijn de aanwezige bekeerdersgronden van oorsprong geen gronden waar de mens zich graag vestigde. Bovendien is het aannemelijk dat de bodem van dit perceel grotendeels is verstoord.

3. De herontwikkeling van het agrarisch bedrijf van F. Oosterink (Groot Abbelaar).

Op de relatief hoge dekzandrug waarop dit erf ligt, kunnen resten van tijdelijke kampementen uit het Mesolithicum worden verwacht. Voorts kunnen sporen en vondsten worden aangetroffen uit de periode vanaf de IJzertijd tot en met de Late Middeleeuwen. Met name de kans op het aantreffen van sporen van een middeleeuwse voorganger van de boerderij Groot Abbelaar is vrij groot. Ook dient rekening gehouden te worden met eventuele grafvelden uit de IJzertijd en de Romeinse Tijd.

4. De natuurontwikkelingszone langs de noord- en westoever van respectievelijk de Lunterense- en de Nederwoutse Beek.

Ter plaatse van de natuurontwikkelingsstrook langs de Lunterense beek is de archeologische verwachting laag. Het betreft hier namelijk een van nature laag liggend beekdal met natte gronden die voor de vestiging van de mens lange tijd ongeschikt waren. Hoewel de kans klein wordt geacht kunnen er mogelijk losse vondsten uit een rituele context worden aangetroffen of resten die te maken hebben met een nabijgelegen nederzetting op de dekzandrug bij Groot Abbelaar.

4.2 Conclusie inventariserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek en oppervlaktekartering).

Voor het plangebied dat de toekomstige bouwlocatie Beekweide omvat (locatie 1) is binnen het kader van dit rapport ook een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd. Dit veldonderzoek bestond uit een verkennend booronderzoek, aangevuld met een oppervlaktekartering van de binnen het centrum van dit gebied aanwezige lage dekzandkop.

Het verkennend booronderzoek diende op een detailniveau meer informatie te geven over de bodemkundige situatie en eventueel de mate van verstoring binnen het plangebied. Het merendeel van de boringen is gezet op de genoemde dekzandkop omdat hieraan in het gespecificeerde verwachtingsmodel een middelhoge verwachting is toegekend.

Uit de resultaten van het verkennend onderzoek is feitelijk bevestigd dat binnen het gehele plangebied louter beekerdgronden aanwezig zijn. Ook op de dekzandkop kunnen de aangetroffen bodemprofielen alleen als een beekerdgrond worden geïnterpreteerd. Resten van een podzolbodempfiel zijn niet aangetroffen. Hieruit blijkt dat de dekzandkop van nature altijd aan een dusdanig hoge grondwaterstand onderhevig is geweest dat geen podzolering heeft kunnen optreden. Voor tijdelijke of langdurige bewoning in het Mesolithicum en vanaf de IJzertijd is deze dekzandkop vrijwel zeker te nat geweest. De oppervlaktekartering die eveneens op de dekzandkop kon worden uitgevoerd heeft daartoe ook geen enkele vondst opgeleverd.

Geconcludeerd kan worden dat de ontwikkeling en realisatie van de bouwlocatie Beekweide niet zal leiden tot verstoring van archeologische waarden.

4.3 Aanbevelingen

In drie van de vier plangebieden wordt verder onderzoek niet noodzakelijk geacht. Het betreft de plangebieden

1. Bouwlocatie Beekweide;
2. Herontwikkeling C. Verbeek;
4. Natuurontwikkelingszone langs de Lunterense en Nederwoudse Beek.

Voor het plangebied 3. Herontwikkeling F. Oosterink wordt aanbevolen om een inventariserend veldonderzoek uit te voeren ter plaatse van de bouwblokken van de nieuw te bouwen woningen. Dit onderzoek dient te worden uitgevoerd in de vorm van een karterend booronderzoek. Een dergelijk

onderzoek past binnen het proces van de AMZ en vormt de eerste stap in een Inventariserend Veldonderzoek (IVO). Het doel van het IVO is de waardering van eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen (zie bijlage 2). Indien deze niet worden aangetroffen bij het voorgestelde onderzoek kan echter het traject van het IVO worden beëindigd.

Literatuurlijst

Berendsen, H.J.A. 2004 (4^e druk). De vorming van het land. Inleiding in de geologie en geomorfologie. Assen. Van Gorcum.

Groenland Beheer BV., 2006. Masterplan Beekweide. Integrale ontwikkeling Renswoude-Noord.

Mulder, E.F.J. de et al. 2003. De ondergrond van Nederland. Groningen. Wolters-Noordhof.

Wolleswinkel, E.J., *Renswoude. Geschiedenis en architectuur*. Monumenten Inventarisatie Projectreeks 20 (Zeist, 1998).

Bijlage 1 : Periodisering

Als bijlage op de resultaten en verzamelde gegevens is hieronder een algemene ontwikkeling van de bewoners-geschiedenis in Nederland geschetst.

Gedurende het Paleolithicum (300.000-8800 voor Chr.) hebben moderne mensen onze streken tijdens de warmere perioden wel bezocht, doch sporen uit deze periode zijn zeldzaam en vaak door latere omstandigheden verstoord. De mensen trokken als jager-verzamelaars rond in kleine groepen en maakten gebruik van tijdelijke kampementen. De verschillende groepen jager-verzamelaars exploiteerden kleine territoria, maar verbleven, afhankelijk van het seizoen, steeds op andere locaties.

In het Mesolithicum (8800-4900 voor Chr.) zette aan het begin van het Holoceen een langdurige klimaatsverbetering in. De gemiddelde temperatuur steeg, waardoor geleidelijk een bosvegetatie tot ontwikkeling kwam en de variatie in flora en fauna toenam. Ook in deze periode trokken de mensen als jager-verzamelaars rond. Voorwerpen uit deze periode bestaan voornamelijk uit voor de jacht ontworpen vuurstenen spitsjes.

De hierop volgende periode, het Neolithicum (5300-2000 voor Chr.), wordt gekenmerkt door een overschakeling van jager-verzamelaars naar sedentaire bewoners, met een volledig agrarische levenswijze. Deze omwenteling ging gepaard met een aantal technische en sociale vernieuwingen, zoals huizen, geslepen bijlen en het gebruik van aardewerk.

Door de productie van overschot kon de bevolking gaan groeien en die bevolkingsgroei had tot gevolg dat de samenleving steeds complexer werd. Uit het Neolithicum zijn verschillende grafmonumenten bekend, zoals hunebedden en grafheuvels.

Het begin van de Bronstijd (2000-800 voor Chr.) valt samen met het eerste gebruik van bronzen voorwerpen, zoals bijlen. Het gebruik van vuursteen was hiermee niet direct afgelopen. Vuursteenmateriaal uit de Bronstijd is meestal niet goed te onderscheiden van dat uit andere perioden. Het aardewerk is over het algemeen zeldzaam.

De grafheuveltraditie die tijdens het Neolithicum haar intrede deed werd in eerste instantie voortgezet, maar rond 1200 voor Chr. vervangen door begravingen in urnenvelden. Het gaat hier om ingegraven urnen met crematieresten waar overheen kleine heuveltjes werden opgeworpen, eventueel omgeven door een greppel.

In de IJzertijd (800-12 voor Chr.) werden de eerste ijzeren voorwerpen gemaakt. Ten opzichte van de Bronstijd traden er in de aardewerktraditie en in het gebruik van vuursteen geen radicale veranderingen op. De mensen woonden in verspreid liggende hoeven of in nederzettingen van enkele huizen. Op de hogere zandgronden ontstonden uitgebreide omwalde akkercomplexen (celtic fields). In deze periode werden de kleigebieden ook in gebruik genomen door mensen afkomstig van de zandgebieden. Opvallend zijn de verschillen in materiële welstand. Er zijn zogenaamde vorstengraven bekend in Zuid-Nederland, maar de meeste begravingen vonden plaats in urnenvelden.

Met de Romeinse tijd (12 voor Chr. tot 450 na Chr.) eindigt de prehistorie en begint de geschreven geschiedenis. In 47 na Chr. werd de Rijn definitief als rijksgrens van het Romeinse Rijk ingesteld. Ter controle van deze zogenaamde limes werden langs de Rijn castella (militaire forten) gebouwd. De inheems leefwijze handhaafde zich wel, ook al werd de invloed van de Romeinen steeds duidelijker in soorten aardewerk (o.a. gedraaid) en een betere infrastructuur. Onder meer ten gevolge van invallen van Germaanse stammen ontstond er instabiliteit wat uiteindelijk leidde tot het instorten van de grensverdediging langs de Rijn.

Over de Middeleeuwen (450-1500 na Chr.), en met name de Vroege Middeleeuwen (450-1000 na Chr.), zijn nog veel zaken onbekend. Archeologische overblijfselen zijn betrekkelijk schaars. De politieke macht was na het wegvallen van de Romeinen in handen gekomen van regionale en lokale hoofdliden. Vanaf de 10 eeuw ontstaat er weer enige stabiliteit en is een toenemende feodalisering zichtbaar. Door bevolkingsgroei en gunstige klimatologische omstandigheden werd in deze periode een begin gemaakt met het ontginnen van bos, heide en veen. Veel van onze huidige steden en dorpen dateren uit deze periode.

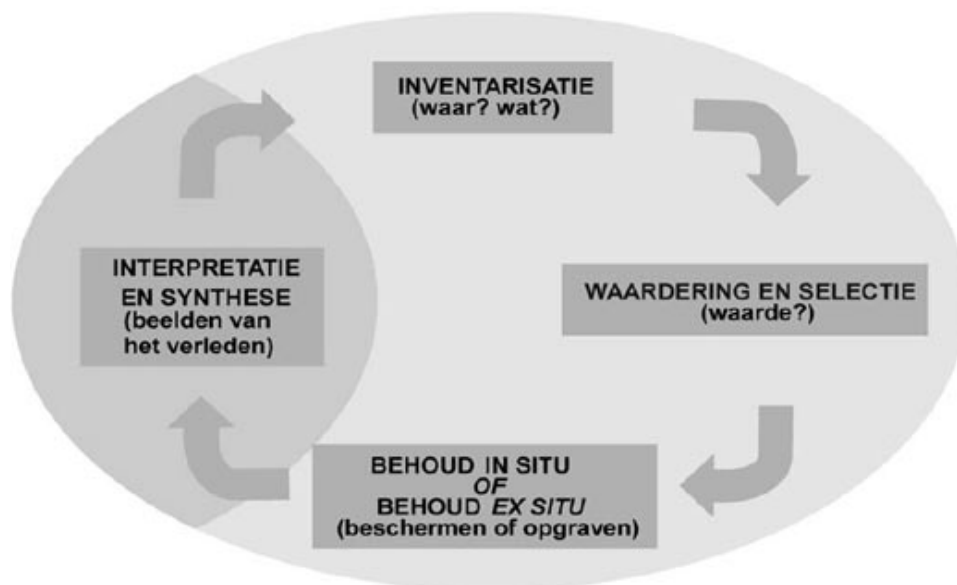
De hierop volgende periode 1500 – heden wordt aangeduid als Nieuwe Tijd.

Bijlage 2: AMZ-cyclus

Het AMZ-proces

Archeologisch onderzoek in Nederland wordt in de meeste gevallen uitgevoerd binnen het kader van de zogenaamde Archeologische Monumentenzorg (AMZ).

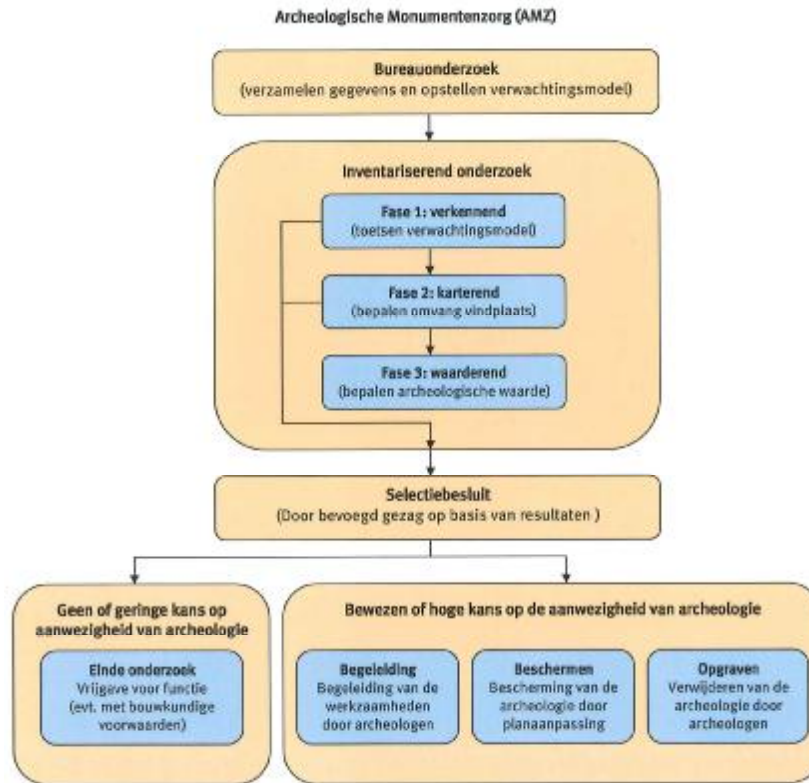
Het gehele traject van de AMZ omvat een aantal stappen die elkaar kunnen opvolgen, afhankelijk van het resultaat van de voorgaande stappen. In de procedure wordt volgens een trechtermodel gewerkt. Het startpunt ligt eigenlijk al bij het bepalen van de onderzoeksplicht. Op diverse provinciale en landelijke archeologische waardenkaarten kan namelijk worden ingezien of het plangebied ligt in een zone met een archeologische verwachting. Indien dit het geval blijkt te zijn, dan zal er in het kader van de planprocedure onderzoek verricht moeten worden om te bepalen of er archeologische waarden binnen het plangebied aanwezig zijn. Hiermee start de zogenaamde AMZ-cyclus (zie afb. 1)



Afb. 1: de AMZ-cyclus

De eerste fase: bureauonderzoek

Uitgangspunt voor het bureauonderzoek is het vaststellen van een gespecificeerd verwachtingsmodel dat op detailniveau voor het plangebied aangeeft wat er aan archeologische vindplaatsen aanwezig kan zijn. Op basis van dit verwachtingsmodel wordt bepaald of er een veldonderzoek nodig is en wat de juiste methode voor dit veldonderzoek zou moeten zijn om deze mogelijk aanwezige archeologische resten te kunnen aantonen.



Afb. 2: proces van de AMZ

De tweede fase: inventariserend veldonderzoek (IVO)

Het inventariserend veldonderzoek kan worden opgesplitst in drie subfases.

Fase 1. verkennend onderzoek

In sommige gevallen wordt er gestart met een verkennend onderzoek. Een verkennend onderzoek kent een relatief lage onderzoeksintensiteit en wordt feitelijk uitgevoerd omdat er bij het bureauonderzoek onvoldoende gegevens beschikbaar zijn om dit voldoende te kunnen onderbouwen. Dit is bijvoorbeeld het geval als er te weinig bodemkundige of geologische gegevens zijn om binnen het plangebied de verwachtingswaarden te kunnen onderbouwen of zelfs überhaupt tot een verwachtingswaarde te komen. Met een verkennend onderzoek kan tot in detail de verwachtingswaarde worden aangebracht. Zodoende kan door terugkoppeling een aangescherpt verwachtingsmodel worden gemaakt en kan karterend veldonderzoek in een vervolgfase gericht en daarmee ook kostenefficiënter worden ingezet.

Fase 2. karterend onderzoek

In de regel wordt er gestart met een karterend onderzoek. Dit veldonderzoek dient om het verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek te toetsen en eventueel aanwezige vindplaatsen op te sporen. Het onderzoek wordt vrijwel altijd vlakdekkend uitgevoerd door middel van boringen en/of oppervlaktekarteringen of proefsleuven. Het resultaat is in de regel een overzichtskaart met de resultaten van het onderzoek. Eventueel aangetoonde vindplaatsen worden daarbij aangegeven. Indien er geen archeologische vindplaatsen worden aangetroffen of wanneer bijvoorbeeld al blijkt dat

deze geheel zijn verstoord, dan wel van geen waarde zijn, is dit meestal ook het eindstadium van de AMZ-cyclus.

Als er wel archeologische vindplaatsen worden aangetroffen of het blijkt uit de onderzoeksgegevens dat deze met zeer grote zekerheid kunnen worden verwacht, dan dient er een waardestellend onderzoek te worden uitgevoerd. Meestal is van de vindplaatsen die bij een karterend onderzoek zijn aangetroffen nog slechts in beperkte mate bekend wat de waarde ervan is.

Fase 3. waarderend onderzoek

Een waarderend onderzoek dient de fysieke kwaliteiten van een eerder aangetoonde of reeds bekende archeologische vindplaats vast te stellen en dient te leiden tot een waardestelling. Voor een waardestelling is het van belang om in elk geval de aard van de vindplaats, de exacte begrenzing in omvang en diepteligging, de datering en de mate van conservering en intactheid te weten. Een waarderend onderzoek kan worden uitgevoerd door middel van boringen of proefsleuven. Wat de beste methode is hangt sterk af van de omstandigheden en de aard van de vindplaats. In de meeste gevallen worden er voor een waardestelling proefsleuven of proefputten gegraven. Omdat met deze methode meer en betere informatie over de vindplaats kan worden verkregen dan met aanvullende booronderzoek. Proefsleuven zijn lange sleuven van twee tot vijf meter breed die worden aangelegd in de zones waar in de voorgaande onderzoeksfase aanwijzingen voor vindplaatsen zijn aangetroffen.

De derde fase: Selectie en waardering

Het eindresultaat van een waardestellend onderzoek is een selectieadvies waarin op basis van de waardestelling van de vindplaats(en) wordt aangegeven of een vindplaats behoudenswaardig is. Deze waardestelling geschiedt op basis van verschillende waarderingscriteria. De term behoudenswaardig is sterk gerelateerd aan de essentie van het rijks- en provinciaal beleid ten aanzien van de archeologische monumentenzorg. In eerste instantie gaat dit namelijk uit van het behoud van het bodemarchief in situ (ter plekke in de bodem). Alleen wanneer dit binnen een belangenafweging niet kan zal het stuk waardevol bodemarchief voor het nageslacht bewaard dienen te worden door middel van een opgraving. Dit wordt ook wel behoud ex situ genoemd. Wanneer behoud niet gewenst is vanwege een relatief geringe waarde van de vindplaats(en) kan nog worden besloten om de bodemingrepen onder archeologische begeleiding te laten uitvoeren. Ook is het natuurlijk nog mogelijk dat er helemaal geen archeologisch onderzoek meer hoeft plaats te vinden en kan het terrein worden 'vrij gegeven'.

Het bevoegd gezag zal op basis van het selectieadvies uiteindelijk aangeven welke maatregelen er dienen te worden genomen. Deze beslissing wordt het selectiebesluit genoemd.

Plaats van de AMZ-cyclus in de planvorming

Net als met andere omgevingsfactoren waarmee binnen de planvorming rekening gehouden dient te worden, is het ook voor de archeologie van belang om dit in een zo vroeg mogelijk stadium in te steken. Niet alleen is dit voor een aantal onderzoeksfasen vanwege provinciaal of gemeentelijk beleid al een vereiste, het geeft bovendien al vroeg inzicht in eventuele risico's qua exploitatie en potentiële vertragingen in een project.

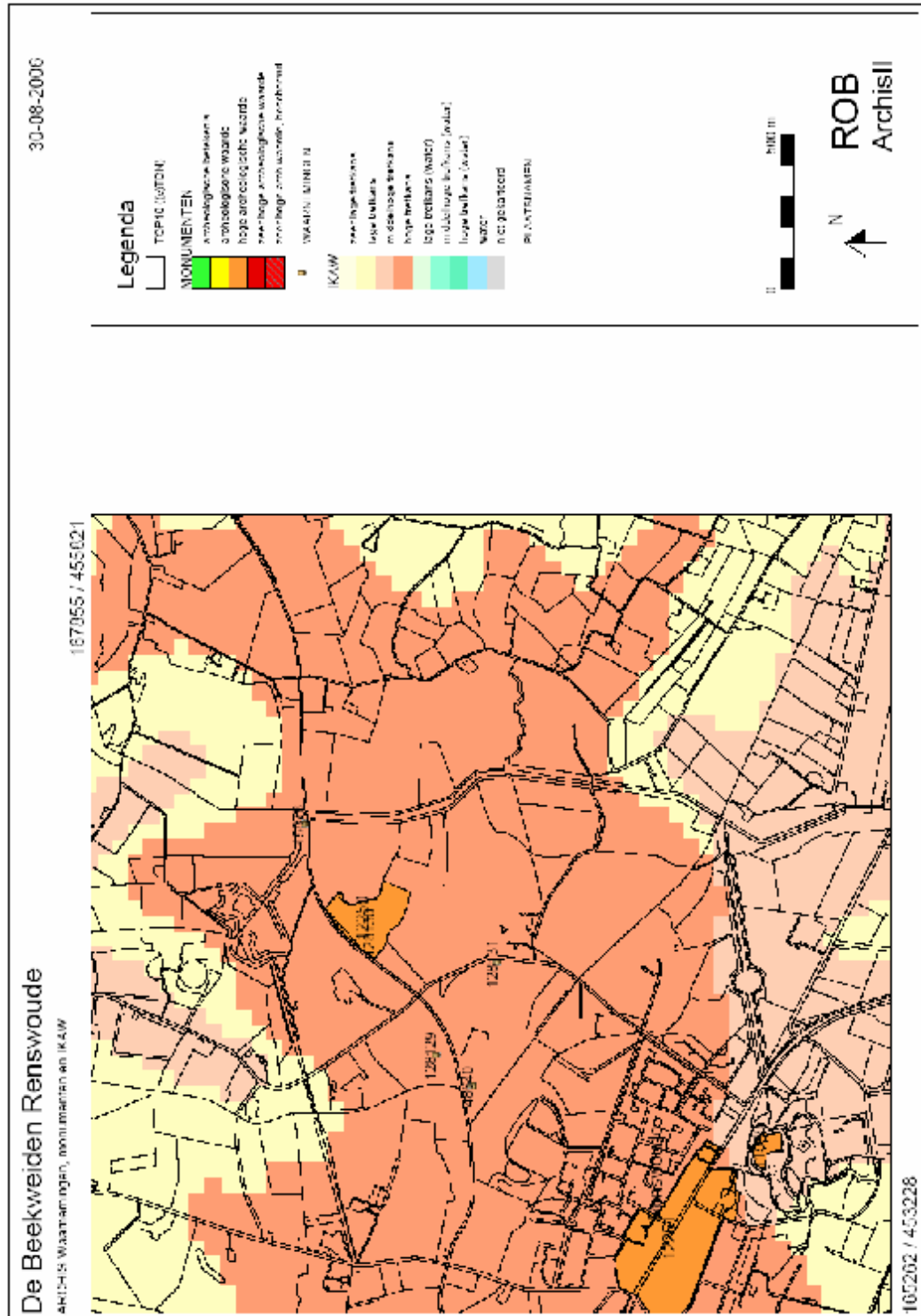
Indien er een middelhoge of hoge kans op de aanwezigheid van archeologische resten bestaat, zal het bevoegd gezag een inventariserend onderzoek verplicht stellen ten behoeve van de ruimtelijke onderbouwing. Dit onderzoek is gebaseerd op het specifieke verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek dat daaraan vooraf dient te gaan. In praktijk worden deze onderzoeken gecombineerd uitgevoerd en in één verslag gerapporteerd. Wanneer eenmaal een planprocedure is voorgenomen zal met het archeologisch onderzoek al kunnen worden begonnen.

In principe kan het gehele inventariserend veldonderzoek, inclusief een selectieadvies, voorafgaand aan een planprocedure worden afgerond. Dit heeft als voordeel dat binnen het toekomstige plan de omvang van de archeologische vindplaats(en) definitief kan worden afgebakend en er, bij behoud in situ, de bestemming 'archeologische waardevol' kan worden opgenomen. Ook kunnen dan in bijvoorbeeld een aanlegvergunning specifieke voorschriften worden opgenomen om aantasting te

voorkomen. In dit kader en deze planfase kan ook een voorschot worden genomen op inrichtingsmaatregelen (aanpassing van een eventueel al beschikbaar stedenbouwkundig ontwerp of het voorschrijven van bijvoorbeeld een groenzone, speelveld, parkeerplaatsen etc.). Indien dit mogelijk is kan ook worden voorgeschreven dat er archeologievriendelijk gebouwd dient te worden door aanpassing van funderingswijze of ander technische maatregelen.

Het nadeel van het uitvoeren van een waardestellend veldonderzoek na de een planprocedure is dat daarmee ook de consequenties ervan pas later in beeld komen, wat leidt tot een aantal risico's. Vaak blijkt dan behoud in situ veel lastiger te zijn en is dit dan alleen met technische maatregelen nog mogelijk. Soms is alleen behoud ex situ door middel van opgravingen de enige nog resterende kostbare optie.

Bijlage 3a: Terreinen met archeologische status uit ARCHIS



Bijlage 3b : Archeologische waarnemingen uit ARCHIS

Uitgebreide Rapportage Waarnemingen

Waarnemingsnr: 45878
Vondstmeldingsnr:
Objectcode: 32GZ-14
Coördinaten: 166850 / 455125
Toponiem: KLEINE BEEK
Plaats: Renswoude
Gemeente: Renswoude
Provincie: Utrecht
Vinder/datum: Onbekend / 1923
Invoerder/datum: BUISMAN / 10-07-1967
Beschrijver/datum: Onbekend / 9999
Verwerving: Niet-archeologisch: graafwerk
Geomorfologie: Onbekend
Grondgebruik: Heide
NAP maaiveld: M

Beschrijving

Gevonden tijdens de ontginning van een heideperceel in 1923. Locatie: Kleine Beek, aan de westzijde van de Slaper ten noordoostenvan Renswoude, daar waar de beek ombuigt naar het noordwesten.

Vondsten

Complex: Onbekend
Cultuur: Niet van toepassing
Aantal: 1
Toestand: Fragment
Materiaal: Vuursteen
Code algemeen: Afslag
Code specifiek:
Datering: Mesolithicum: 8800 - 4900 vC - Mesolithicum: 8800 - 4900 vC
Toelichting:

Complex: Onbekend
Cultuur: Niet van toepassing
Aantal: 1
Toestand: Compleet
Materiaal: Vuursteen
Code algemeen: Spits
Code specifiek: transversale spits
Datering: Mesolithicum laat: 6450 -4900 vC - Mesolithicum laat: 6450 -4900 vC
Toelichting: "uiterst fijn geretoucheerd"

Documentatie

Collectie

Beheerder Toelichting

Literatuur:

Onbekend

Tijdschrift KNAG, p. 664
1931

Uitgebreide Rapportage Waarnemingen

Waarnemingsnr: 128129
Vondstmeldingsnr: 128129
Objectcode: 32GZ-9
Coördinaten: 166100 / 454700
Toponiem: GROTE ABBELAAR
Plaats: Renswoude
Gemeente: Renswoude
Provincie: Utrecht
Vinder/datum: RAAP Archeologisch Adviesbureau/ 01-01-1996
Invoerder/datum: RAAP Archeologisch Adviesbureau/ 01-08-1996
Beschrijver/datum: RAAP Archeologisch Adviesbureau/ 01-06-1997
Verwerving: Archeologisch: booronderzoek
Geomorfologie: Dekzandvlakte
Grondgebruik: Akkerbouw/tuinbouw/bouwvoor
NAP maaiveld: M

Beschrijving

Vondsten

Complex: Onbekend
Cultuur: Onbekend
Aantal: 1
Toestand: Fragment
Materiaal: Vuursteen
Code algemeen: Afslag
Code specifiek:
Datering: Neolithicum: 5300 - 2000 vC - Bronstijd: 2000 - 800 vC
Toelichting:

Documentatie

Collectie

Beheerder Toelichting

Literatuur:

Visscher, H.C.J. E.A.

Engen in bodembeschermingsgebieden in de provincie Utrecht. Inventarisatie, bedreiging en bescherming van oud RAAP-rapport (Regionaal Archeologisch Archiverings Project, Amsterdam)

117 1996

Uitgebreide Rapportage Waarnemingen

Waarnemingsnr: 128130
Vondstmeldingsnr: 128130
Objectcode: 32GZ-10
Coördinaten: 166500 / 454900
Toponiem:
Plaats: Renswoude
Gemeente: Renswoude
Provincie: Utrecht
Vinder/datum: RAAP Archeologisch Adviesbureau/ 01-01-1996
Invoerder/datum: RAAP Archeologisch Adviesbureau/ 01-08-1996
Beschrijver/datum: RAAP Archeologisch Adviesbureau/ 01-06-1997
Verwerving: Archeologisch: booronderzoek
Geomorfologie: Dekzandrug/dekzandplateau
Grondgebruik: Grasland/weideland
NAP maaiveld: M

Beschrijving

Vondsten

Complex: Onbekend
Cultuur: Onbekend
Aantal: 2
Toestand: Fragment
Materiaal: Vuursteen
Code algemeen: Afslag
Code specifiek:
Datering: Neolithicum: 5300 - 2000 vC - Bronstijd: 2000 - 800 vC
Toelichting:

Documentatie

Collectie

Beheerder Toelichting

Literatuur:

Visscher, H.C.J. E.A.
Engen in bodembeschermingsgebieden in de provincie Utrecht. Inventarisatie, bedreiging en bescherming van ouer
RAAP-rapport (Regionaal Archeologisch Archiverings Project, Amsterdam)
117 1996

Uitgebreide Rapportage Waarnemingen

Waarnemingsnr: 128131
Vondstmeldingsnr: 128131
Objectcode: 32GZ-11
Coördinaten: 166400 / 454500
Toponiem: UBBESCHOTEN
Plaats: Renswoude
Gemeente: Renswoude
Provincie: Utrecht
Vinder/datum: RAAP Archeologisch Adviesbureau/ 01-01-1996
Invoerder/datum: RAAP Archeologisch Adviesbureau/ 01-08-1996
Beschrijver/datum: RAAP Archeologisch Adviesbureau/ 01-06-1997
Verwerving: Archeologisch: booronderzoek
Geomorfologie: Dekzandrug/dekzandplateau
Grondgebruik: Grasland/weideland
NAP maaiveld: M

Beschrijving

Vondsten

Complex: Onbekend
Cultuur: Onbekend
Aantal: 1
Toestand: Compleet
Materiaal: Vuursteen
Code algemeen: Afslag
Code specifiek:
Datering: Neolithicum: 5300 - 2000 vC - Bronstijd: 2000 - 800 vC
Toelichting: vondst uit boring

Complex: Onbekend
Cultuur: Onbekend
Aantal: 1
Toestand: Fragment
Materiaal: Keramiek
Code algemeen: Kogelpot
Code specifiek:
Datering: Middeleeuwen laat A: 1050 - 1250 nC - Middeleeuwen laat A: 1050 - 1250 nC
Toelichting: vondst uit boring

Documentatie

Collectie

Beheerder Toelichting

Literatuur:

Visscher, H.C.J. E.A.
Engen in bodembeschermingsgebieden in de provincie Utrecht. Inventarisatie, bedreiging en bescherming van
RAAP-rapport (Regionaal Archeologisch Archiverings Project, Amsterdam)
117 1996

Uitgebreide Rapportage Waarnemingen

Waarnemingsnr: 48640
Vondstmeldingsnr:
Objectcode: 32GZ-19
Coördinaten: 166000 / 454580
Toponiem: voormalig AMK -terrein
Plaats: Renswoude
Gemeente: Renswoude
Provincie: Utrecht
Vinder/datum: RAAP Archeologisch Adviesbureau/ 01-01-1996
Invoerder/datum: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/ 19-07-2004
Beschrijver/datum: RAAP Archeologisch Adviesbureau/ 01-06-1997
Verwerving: Archeologisch: (veld)kartering
Geomorfologie: Dekzandrug/dekzandplateau
Grondgebruik: Akkerbouw/tuinbouw/bouwvoor
NAP maaiveld: M

Beschrijving

Deze waarneming bevat de gegevens van voormalig monument/AMK-terrein 12249, CMA-code 32G-A15. Dit is een 'terrein van archeologische betekenis' en was ongewaardeerd. In het kader van de update AMK 2003/2004 is het terrein afgevoerd. De gegevens die onder dit monument geregistreerd stonden, staan in Livelink. Evenals een voormalige omvang ervan.

Inhoudelijke gegevens:

Onder een plaggende zijn twee fragmenten bewerkt vuursteen aangetroffen. Gedacht wordt aan een kamper Mesolithicum. Bij bodembewerking is de bovenzijde van de oorspronkelijke bodem verploegd. Dit heeft eventueel mesolithische resten waarschijnlijk verstoord. Het terrein ligt op twee dekzandruggen, langs een beek.

Onderzoek 1995/1996: RAAPrapport 117: cat.nrs. 94 en 96.

Er zijn te weinig aanwijzingen om een waardering van het terrein te geven, daarvoor moet een mader onderzoek worden uitgevoerd. Gezien de matige gaafheid van het bodemprofiel, zal het terrein waarschijnlijk niet van hoge waarde zijn.

Vondsten

Complex: Nederzetting, onbepaald
Cultuur: Niet van toepassing
Aantal: 2
Toestand: Fragment
Materiaal: Vuursteen
Code algemeen: Afslag
Code specifiek:
Datering: Mesolithicum: 8800 - 4900 vC - Mesolithicum: 8800 - 4900 vC
Toelichting:

Documentatie

Collectie

Beheerder Toelichting

Literatuur:

Bijlage 4: Boorbeschrijvingen verkennend onderzoek bouwlocatie Beekweide

Boring- nummer	Diepte in (cm-mv)	Textuur	Opmerkingen
001	0 - 50	Zand, matig fijn, zwak humeus, zwak siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
	50 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijs	C- horizont
002	0 - 40	Zand, matig fijn, zwak humeus, zwak siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
	40 - 100	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtbruin	zwak roesthoudend, C- horizont
	100 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtbruingrijs	
003	0 - 50	Zand, matig fijn, zwak humeus, zwak siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
	50 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijs	C-horizont
004	0 - 40	Zand, matig fijn, matig humeus, matig siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
	40 - 100	Zand, matig fijn	C- horizont
	100 - 150	Zand, zeer fijn, matig siltig	
	150 - 250	Zand, zeer fijn, matig siltig, lichtbruin	zwak roesthoudend
005	0 - 40	Zand, matig fijn, zwak humeus, matig siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
	40 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijs	C- horizont
006	0 - 40	Zand, matig fijn, zwak humeus, zwak siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
	40 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijsbruin	C- horizont
007	0 - 50	Zand, matig fijn, zwak humeus, zwak siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
	50 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijs	C- horizont
008	0 - 50	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig, donkerbruin	brokken klei, Ap; bouwvoor
	50 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijs	C- horizont

Boring- nummer	Diepte in (cm-mv)	Textuur	Opmerkingen
010	0 - 50	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig, donkerbruin	zwak glashoudend, Ap; bouwvoor
11	50 - 100	Zand, matig fijn, zwak siltig, zwak humeus, lichtbruin	brokken klei, geroerd
	100 - 120	Zand, zeer fijn, zwak siltig, lichtbruin	BC-horizont
011	0 - 40	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
	40 - 100	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijs	C- horizont
	100 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig	resten hout
012	0 - 50	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
13	50 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijs	C- horizont
014	0 - 50	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
17	50 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtbruin	BC-horizont
015	0 - 50	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig	Ap; bouwvoor
25	50 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijs	C- horizont
023	0 - 40	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
15	40 - 110	Zand, zeer fijn, zwak siltig, lichtbruin	BC-horizont
064	0 - 25	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig, grijs	Ap; bouwvoor
21	25 - 50	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtbruin	matig roesthoudend, BC-horizont
	50 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijs	matig roesthoudend, C-horizont
065	0 - 30	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig, donkerbruin	Ap; bouwvoor
20	30 - 75	Zand, matig fijn, zwak siltig, geel	zwak roesthoudend, C-horizont, scherpe grens
066	0 - 30	Zand, matig fijn, matig humeus, matig siltig, donkergrijs, bruin	Ap; bouwvoor
22	30 - 65	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijsbruin	BC-horizont, scherpe grens

Boring- nummer	Diepte in (cm-mv)	Textuur	Opmerkingen
067	0 - 25	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig, bruin	Ap; bouwvoor
23	25 - 50	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtbruin	zwak roesthoudend, BC-horizont
068	0 - 25	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig, bruin	Ap; bouwvoor
19	25 - 35	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgeelgrijs	C- horizont, scherpe grens
	35 - 70	Zand, matig fijn, matig humeus, matig siltig, donkerbruin, grijs	sterk houthoudend, zwak houthoudend, oude greppel?
	70 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtbruingrijs	BC-horizont
069	0 - 25	Zand, matig fijn, matig humeus, matig siltig, donkergrijsbruin	Ap; bouwvoor
10	25 - 50	Zand, matig fijn, zwak siltig, zwak humeus, lichtbruingrijs	geroerd, BC-horizont
	50 - 60	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtbruin	BC-horizont, scherpe grens
	60 - 120	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijs	
075	0 - 30	Zand, matig fijn, matig humeus, matig siltig, donkergrijs, bruin	Ap; bouwvoor
14	30 - 75	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtbruinbeige	C- horizont, scherpe grens
076	0 - 25	Zand, matig fijn, matig humeus, matig siltig, donkergrijsbruin	Ap; bouwvoor
18	25 - 80	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtbruinbeige	C- horizont
077	0 - 30	Zand, matig fijn, matig humeus, matig siltig, donkergrijsbruin	Ap; bouwvoor
16	30 - 70	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtbeige	C- horizont, scherpe grens
078	0 - 25	Zand, matig fijn, matig humeus, zwak siltig, bruin	Ap; bouwvoor
24	25 - 40	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtbruingeel	zwak roesthoudend, BC-horizont
	40 - 75	Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgeel	zwak roesthoudend, C-horizont
079	0 - 30	Zand, matig fijn, matig humeus, matig siltig,	Ap; bouwvoor

Boring- nummer	Diepte in (cm-mv)	Textuur	Opmerkingen
26	30 -	45 bruin Zand, matig fijn, zwak humeus, matig siltig, lichtgrijsbruin	BC-horizont
	45 -	65 Zand, matig fijn, zwak siltig, lichtgrijs	C- horizont

Tekening: Boorpunttekening verkennend booronderzoek
bouwlocatie Beekweide